

Z HISTORIE ZVONŮ FARNOSTI KOSTELA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM V PRAZE

JIŘÍ MAZAL

Studie shrnuje a prohlubuje dosavadní znalosti o početných zvonech ve dvou kostelech pražské staroměstské farnosti u kostela Matky Boží před Týnem – kromě farního Týnského chrámu ještě filiálního kostela sv. Havla. Tento kostel, původně po šest století farní, byl do týnské farnosti připojen v roce 1933. Vesměs tragické osudy zvonů jsou připomínkami živelných katastrof a válečných útrap, kdy jen s malým ohledem na jejich hodnotu končily v německých zbrojovkách. Kromě toho studie přináší údaje o nových, ještě nepublikovaných zvonech, pořízených v 21. století.

FROM THE HISTORY OF THE BELLS IN CHURCH OF MOTHER OF GOD BEFORE TÝN IN PRAGUE

This study summarises and expands the current knowledge of the numerous bells in two churches within the Prague Old Town parish of Mother of God before Týn, i. e. the parish Týn temple and the church of St. Gaul, originally a parish church for six centuries, incorporated into the Týn parish in 1933. Often in the history bells end in natural disaster or as a military commodity, when they were removed to German munitions factories regardless their historic value. The study also includes new data on unpublished bells of the 21st century.

Klíčová slova – zvoný – Praha-Staré Město – kostel Matky Boží před Týnem – kostel sv. Havla – kroniky z doby Karla IV. – Ondřej Ptáček – mistr Bartoloměj – Jan Cantarista – Tomáš Jaroš – Brikcí z Cinperka – Mikuláš Löw – Bellmann – Perner – Diepold – Manoušek – Dytrychová

Key words – Bell – Prague Old Town – the Church of Mother of God before Týn – the church of St. Gaul – 14th century chronicles – Ondřej Ptáček – Master Bartholomew – Jan Cantarista – Tomáš Jaroš – Brikcí from Cinperk – Mikuláš Löw – Bellmann – Perner – Diepold – Manoušek – Dytrychová

Ve věžích, půdní zvonici a sanktusníku chrámu Matky Boží před Týnem, nejdůležitějšího pražského kostela po katedrále sv. Víta, jehož počátky sahají až do 10. století (OUTRATA 1986, 147–148), se vystřídaloby neobyčejné množství zvonů. To ale, bohužel, svědčí o tom, že většina z nich měla velmi pohnutý osud. Příběh, který se udál 3. prosince roku 1310, dokazuje, že již tehdy byl Týnský chrám opatřen věží a zvony. Z nejstarších dochovaných zpráv se dovídáme, jak důležitou úlohu v tento den sehrály týnské zvoný, když se Pražané po vymření Přemyslovců chtěli zbavit neschopného Jindřicha Korutanského. V té době přijel k Praze mladý král Jan Lucemburský se svou chotí Eliškou Přemyslovnou a svým vojskem a utábořil se před hradbami Starého Města. Zde čekali na domluvené znamení od svých přátel ve městě – trojí zaznění velkého týnského zvonu, aby zvenku i zevnitř začal útok. Po krátkém boji a bez velkého krveprolití mu spojenci ve městě otevřeli bránu a král Jan vstoupil do Prahy, aby usedl na český královský trůn. Tuto událost zaznamenávají tři čeští kronikáři: František Pražský, Beneš Krabice z Weitmile a Petr Žitavský.¹

První známý zvon do jižní věže nového vrcholně gotického Týnského chrámu byl pořízen roku 1508, v době kdy ještě věž nebyla úplně dostavěna. Podle Starých letopisů toho roku „v pátek po sv. Tomáši přivezen zvon nový z Hory do Tejna k Matce Boží, slívaný od Ondřeje Ptáčka konváře, máje váhy 53 centérů méně 30 liber.“²

Tento první známý zvon, který se však nedochoval a jeho osud není znám, sléval jeden z nejslavnějších českých mistrů zvonařů – kutnohorský Ondřej Ptáček. Tento zvonař začal lít své zvoný v roce 1470. Od roku 1475 až do své smrti byl radním v Kutné Hoře.³ Kvalita jeho zvonů ho proslavila po celých Čechách. Perlou jeho díla byl roku 1493 ulitý zvon Michal, věnovaný kutnohorským Michalem Smíškem z Vrchovišť chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře, který se dochoval až do dnešní doby. Jiný Ptáčkův zvon slitý pro tentýž chrám, měl natolik ušlechtilý hlas, že si jej král Vladislav II. Jagellonský v roce 1509 vyžádal do Prahy pro svatovítský chrám, kde bohužel při požáru Hradu roku 1541 vzal za své.⁴

Místo zvonu Ondřeje Ptáčka visí dodnes v jižní věži Týnského chrámu veliký zvon **Maria**, ulitý roku 1553 mistrem zvonařem Tomášem Jarošem z Brna. Tato vzácná památka přečkala už více než čtyři a půl století. Její vznešený, hluboký, nezaměnitelný a neměnný hlas, který vyniká nad

1 ZBRASLAVSKÁ KRONIKA, 233–234; KRONIKY DOBY KARLA IV., 80, 182.

2 STAŘÍ LETOPISOVÉ ČESTI, 292, odst. 781; ZAP 1855, 16; ZE STAŘÍCH LETOPISŮ, 307, odst. 781.

3 Petr VACHA (2013, 7) uvádí datum Ptáčkova úmrtí 1511, zatímco Antonín RYBIČKA (1885, 47) udává rok 1513.

4 Josef BRANIŠ (1892, 24), který zde však uvádí chybné datum ulití zvonu Michal 1491. Ve zvonici chrámu sv. Barbory, což je jedna z věží přilehlé jezuitské koleje, se zachoval od tohoto zvonaře ještě velký zvon Ludvík z r. 1510.

Obr. 1. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553 (foto P. Havlík, 2013).

všechny staroměstské zvony, jak ho dnes slyšíme my, stejně slýchaly i před námi řady generací. Ve svých Pamětech se o zvonu zmiňuje i Mikuláš Dačický z Heslova: „Zvon hlasu dobrého vtažen a zavěšen v tejské věži v Staré Praze.“⁵ Zvon Maria je po svatovítském Zikmundu od téhož zvonaře druhým největším zvonem v Praze. Ve spodním průměru měří 205 cm a má hmotnost 6450 kg. Zvon má korunu se šesti uchy a je zavěšen v původní dubové zvonové stolici. Hlavní tón zvonu je a⁰ (obr. 1).

Zvonem Maria se pro jeho vzácnost již více než sto let zvoní málo, jen při vrcholných církevních slavnostech, aby byl pokud možno ušetřen pro budoucí staletí. Jeho těžké srdce stále vytlouká, i když nepatrně, vnitřní část zvonu a zvon se každým svým vyzváněním více a více opotřebovává. To ale platí o všech zvonech. Zvon Maria musel být

již několikrát pootočen, aby mohutné srdce netlouklo stále na táž místa. Na zvon Maria se zvoní ručně a k jeho rozhoupání je potřeba nejméně čtyř dospělých a zkušených zvoníků.

Zvon je zajímavý i po stránce výtvarné. Okolo horní části je pás reliéfů znázorňující vraždění betlémských neviňátek (obr. 2), pod nimi dva pásy s nápisy kapitálou:

Obr. 2. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, detail výzdoby pod čepcem, motiv Vraždění betlémských neviňátek (foto P. Havlík, 2013).

1. řádek: *POENITENCIAM AGITE INSTAT ENIM REGNUM COELORVM MATHE TERCIO ET QVARTO*QVIS IN VOBIS EST TIMENS DOMINVM AVDIAT VOCEM SERVI EIVS ESAIE QVINQVAGESIMO ET CETERA**

2. řádek: *ANNO DOMIMI MILLESIMO QVINGENTESIMO QVINQVAGESIMO TERCIO*SVB PAROCHO WENCESLAO SVBVLA*THOMAS IAROSS BRVNENSIS AVXILIO DIVINO ME FVDIT*⁶*

⁵ Mikuláš DAČICKÝ (1878, 79), uvádí zde však mylné datum k roku 1552.

⁶ Jednotlivé věty jsou odděleny lísťčky, nahrazené v textu symbolem *.

Ve středu zvonového pláště jsou dva vyzlacené reliéfy modelované dle grafických předloh Albrechta Dürera Zvěstování Panně Marii (obr. 3) a Nejsvětější Trojice (obr. 4). Spodní okraj zvonového pláště je dokola ozdoben deseti otisky medailů (ZAP 1855, 109–110):

1. Erb Viléma Trčky z Lípy a na Velíši (obr. 5)
2. Svatba v Káni Galilejské (obr. 6)
3. Avers medaile císaře Ferdinanda I. z roku 1545 (KATZ 1930, 114, pozn. 24; obr. 7)
4. Obraz večere Páně (obr. 8)
5. Erb Jakuba Granovského z Granova (obr. 9)
6. Erb Jakuba Koczky z Koczensteina (obr. 10)
7. Dvanáctiletý Ježíš v chrámě (obr. 11)
8. Avers medaile císaře Ferdinanda I. z roku 1545 (stejný motiv jako obr. č. 7)
9. Obraz posledního soudu (obr. 12)
10. Podobizna Jakuba Granovského z Granova s letopočtem 1545 (obr. 13).

Rozmístění reliéfů a výtvarné motivy na týnské Marii a svatovítském Zikmundu na první pohled vypovídají o tom, že se zde jedná o jednoho autora. Na obou zvonech mistr použil stejné formy vraždění dítek v Betlémě, stejné kruhové reliéfy Nejsvětější Trojice a Zvěstování a shodně oba zvony vyzdobil na dolním okraji medailoni. Zvon Maria je však celkově, co do výzdoby oproti Zikmundu o něco chudší, naproti tomu týnské kruhové reliéfy jsou zlacené.⁷

Vilém Trčka, Jakub Kočka a Jakub Granovský byli bezesporu donátory, z jejichž darů byl zvon pořízen. Jakub z Granova má v Týně své důvodné místo. Byl úředníkem nad záduším na Starém Městě, jeden z jeho synů Kašpar byl důvěrníkem Ferdinanda I. a sekretářem České komory královské a druhý Jakub mladší byl úředníkem královského Ungeltu v Týnském dvoře, kde měl svůj dům také Jakub Kočka z Katzensteina.⁸ Nejvýstavnější budova v Týnu, Granovský palác, který je jedním z nejkrásnějších renesančních paláců v Praze, připomíná tuto významnou šlechtickou rodinu dodnes. Rod Trčků vlastnil dům také v bezprostřední blízkosti Týnského chrámu v letech 1496–1605, nynější čp. 603 (LOCH 2012, 198).

Zvonař **Tomáš Jaroš** (* asi 1500 – † 1570) byl rodákem z Brna. Dne 2. listopadu 1547 byl císařem Ferdinandem I. jmenován císařským puškařem a dělolijcem na Pražském hradě (RYBIČKA

7 MÄDL 1895, 710–714, 717–718. K problematice zlacení kruhových reliéfů uvádí restaurátorská zpráva zvonařství rodiny Manoušků (viz MANOUŠEK/MAŠKOVÁ MANOUŠKOVÁ/MANOUŠEK 1982, 6): „Během restaurátorských prací, po odstranění vrchní vrstvy koroze, byly dne 4. července 1981 na celé ploše obou kruhových reliéfů objeveny stopy zlata. Bližší prohlídkou bylo zjištěno, že se jedná o pozlacení, které však nebylo zcela původní. Podle stavu povrchu zvonu pod zlatem lze předpokládat, že bylo provedeno zhruba v letech 1600–1650, rozhodně však nepochází z doby odlití zvonu, tj. 1553. Po konzultaci na PSSPPOP [Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, pozn. red.] (Dr. Šperling) bylo dne 7. července 1981 na zasedání restaurátorské komise SČVU [Svaz českých výtvarných umělců, pozn. red.] rozhodnuto zlacení obnovit.“

8 Tuto verzi jména uvádí Karel CHYTL (1918a, 25).

Obr. 3. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, reliéf Zvěstování Panně Marii (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 4. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, reliéf Nejsvětější Trojice (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 5. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s erbem Viléma Trčky z Lípy a na Veliši (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 6. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s námětem Svatby v Káni Galilejské (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 7. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, avers medaile císaře Ferdinanda I. z roku 1545 (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 8. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s námětem Poslední večeře (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 9. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s erbem Jakuba Granovského z Granova (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 10. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s erbem Jakuba Koczky z Kotzensteina (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 11. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s námětem Dvanáctiletý Ježíš v chrámě (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 12. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s námětem Posledního soudu (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 13. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Maria, Tomáš Jaroš, 1553, medaile s podobiznou Jakuba Granovského z Granova s letopočtem 1545 (foto P. Havlík, 2013).

1885, 28; WINTER 1909, 354–355; CHYTL 1918a, 20, 25), kde byl pověřen ulitím zvonu Zikmund do katedrály sv. Víta. Kromě mnoha zvonů pro Prahu i mimopražská území se Jaroš proslavil hlavně ulitím Zpívající fontány (též se nazývá Terziova fontána) v Královské zahradě na Pražském hradě, provedené v letech 1564–1568 podle návrhu dvorního malíře Francesca Terzia a modelu vytvořeného německým řezbářem Hansem Peysserem a Italem Antoniem Broccem (WINTER 1909, 355–359; WIRTH 1935, 102).

Roku 1585 ulil slavný český zvonář **Brikcí z Cinperka** větší zvon do severní věže chrámu. Na samotném zvonu se uvádělo, že byl přelit z jiného zvonu. Zda šlo o výše jmenovaný zvon Ptáčkův, který byl v jižní věži chrámu nebo o nějaký jiný, dnes již neznámý zvon, se už asi nedozvíme.⁹

⁹ Antonín RYBIČKA (1885, 27) uvádí, že v polovině 16. století zvonář **mistr Stanislav** přelil do chrámu Týnského zvon **Requiescat**. O tomto zvonu však není nic víc známo. Jestli byl tento zvon určen ke svolávání na zádušní mše, nebo k vyzvánění hrana, není jeho přelítí na zvon Dominik úplně vyloučeno. Pokud se však jednalo o umíráček, nepředpokládá

Nový přelitý zvon měl jméno **Dominik** a vážil 27 centýřů (1620 kg). Jediný popis zvonu nám zanechal v 18. století týnský farář a kanovník, historik Jan Florian HAMMERSCHMID (1723, cap. XII, 602).

Zvon nesl latinský nápis s chronogramem 1585: *SIGNA SVO GRESSV PHAEBO PERAGENTE LEONIS MATHIAS VERBO PAVIT OVESQVE DEI.*

Briccius á Cynpergk fundendi doctus in arte, Campanam hanc fecit Curia Laeta tibi.

Dále reliéf ukřižovaného Krista a nápis: *Christus mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram.* A nápis český frakturou:

Wssichnj Králowstwj BOžjho¹⁰ také Sprawednostj geho/

S Pylnostj máme hledati/ chcemeli spasený býti.

K tomu Slowo BOžj čistě/ wede nás po Cestě gisté/

Ale kdož hleda giného Rozcesty zawedet' geho.

Protož Nákladem pobožných k Slowu BOžjmu přichylených/

Zwon tento z nowu přelit gest/ pro Potřebu/ Chwálu a Čžest.

Pánůw osadnjch Teynskýho Kostela w Praze přednjho/

Kněz Matěg Rohaut Učitel Slowa BOžjho Kázatel/

Byl w té Wosadě gegých Farář/ když tento Zwon Bryccy Zwonář

Z Kapapertu¹¹ zase předělal/ z starého nowý udělal/

Aby k Učenj prawému Náboženstwj Křestianskému/

Lidé byli powolánj/ skrze geho zwučné Zwoněnj.

Zvon měl dále na plášti reliéf sv. Václava a sv. Zikmunda a nápis: *Abraham Hroch z Mezylesyc/ Anno 1585* (HAMMERSCHMID 1723, cap. XII, 602). Abraham Hroch z Mezilesic,¹² jakožto donátor zvonu Dominik, byl císařský rada a náležel ke starému rozvětvenému českomoravskému panskému rodu Benešoviců. Vlastnil dům na Starém Městě, který koncem 17. století vyhořel. Původně stál na místě dnešního Pachtovského paláce čp. 585 v Celetné ulici 31. Tento šlechtic zemřel roku 1596 a je také v Týnském chrámě pochován. Jeho náhrobní deska z tmavě červeného mramoru se zachovala do dnešní doby ve velmi dobrém stavu. Je připevněna k západní stěně, hned vpravo při vstupu do kostela (LOCH 2012, 64).

Zvon Dominik byl velmi cenný, byl však 29. července roku 1819 zničen živelnou pohromou. Kostel byl toho dne, již podruhé ve své historii, zapálen bleskem. Událost je opět popisována v historických pramenech takto: „Bylť pěkný den, až tu ve čtyři hodiny odpoledne nebe náhle se zakalilo, rozptýlené široké oblaky se srazily a prudkým lijavcem dolů se spustily. V tomto lijavci asi o půl páté hodině udeřil hrom s hrozným hřmotem z nízkých černých mračen do vrcholku druhé Týnské věže při Týnské uličce stojící, a zapálil. V krátké době na to vyšlehl plamének z krovu věže pod samou nejvyšší makovicí, a šířil se mocně a rychle, ačkoliv liják ještě nějaký čas trval. Brzo chytilo ostatních osm věžiček okolo krovu, plamen se vedral ke zvonu – hrozné podívání, celý krov jako pochodeň vysoko vzhůru hořel, věžičky jedna po druhé klonily své šíje dolů padající, a za 1 hodinu a 45 minut spatřovaly se již jen čtyři holé zdi hořící věže, z níž plamen jako z obrovského komína ještě v 9 hodin večer vzhůru šlehal, an vnitřek skrze vyhořelá okna jako žár rozpálené pece vypadal. Ještě druhého dne ráno z věže silně se kouřilo. Zvon 27 cent. těžký, r. 1585 od Brikciho zvonaře ulitý, rozlil se a zvonovina skapala dolů; všeliká lidská pomoc byla marná, any stříkačky nedosahovaly, i musela se tedy obmeziti jedine na zachránění kostela a okolních domů. Na štěstí vítr šel od jihozápadu a tak druhá věž zachráněna. Pohnutelnou bylo, kterak všecky třídy Pražanův tato ztráta ozdoby města dojímal, kterak každý s bolestí hleděl na zkázu ctihodné starožitné památky naší, kterak horlivě vše k hašení a pomáhání se dralo, a kdožkoliv tehdáž byl svědkem toho strašného divadla, zajisté živě toho zpomínati bude.“ (ZAP 1855, 58).

se, že by byl případně přelit Brikcím při lití nového zvonu, protože by jeho hmotnost vzhledem k mohutnosti zvonu Dominik byla zanedbatelná. Jestli byl tento Requiescat umíráčkem a dočkal se 10. června 1679, byl jeho osud zpečetěn. Toho dne při bouřce zasáhl blesk sanktusovou věžičku s malými zvony a požár zachvátil celou střechu a krov hlavní lodi kostela. Po požáru se celá gotická klenba hlavní lodi zřítla i s roztavenými malými zvony umístěnými v sanktusové věžičce. Původní gotická klenba byla ještě o něco vyšší než současná barokní valená klenba od arch. Giovannioho Domenica Orsioho. Původní gotická střecha se zřejmě kryla s průčelním štítem mezi věžemi. Její hřeben tudíž sahal až k patě velkého kamenného kříže na vrcholu gotického štítu. Uvnitř kostela jsou původní okna v hlavní lodi po přestavbě upravena a zakončena v souladu s barokní klenbou barokními oblouky, zvenku jsou však ukončena oblouky gotickými, hrotitými, které od té doby sahají až do půdních prostor hlavní lodi.

10 Použitá lomítka jsou uvedena přímo v textu Hammerschmidovy edice.

11 Bryccy Zwonář Z Kapapertu je jediný, zřejmě chybný přepis od J. F. Hammerschmida. Zvonář se pravděpodobně podepisoval takto: „Brykcy Zwonarz Z Czynperku“.

12 Ves Mezilesice 3 km severozápadně od Chrudimě, původně Mezilesice, později Medlesice, dnes Medlešice (PROFOUS 1951, 44). Ve 14. a 15. století byly v Mezilesicích drobné vladycké statky a po jednom z nich se nazýval rod Hrochů z Mezilesic (SEDLÁČEK 1998, 599).

Mistr zvonař **Brikcí z Cinperka** se narodil mezi roky 1525–1535 a zemřel 10. září 1599 na mor, který v tu dobu kosil ve velkém obyvatele Prahy. Jeho dílo se považuje za vrchol českého zvonařství. Rozvinul hlouběji styl započatý Tomášem Jarošem a stal se jedním z nejvýznamnějších českých renesančních zvonařů. I když byl Jarošovým mladším současníkem, neprokázalo se, že by byl jeho žákem. Jeho zvony je možno považovat za nejzdařilejší v Čechách a na Moravě. Za svůj život jich ulil nespočetné množství a téměř všechny mimořádné kvality (RYBIČKA 1885, 22; WIRTH 1907, 16–17; WINTER 1909, 340–346; CHYTL 1918b, 28–33). Brikcí byl synem Ondřeje zvonaře a vnukem mistra Bartoloměje. Svou živnost provozoval až do své smrti v domě U Zvonařů v Široké (dnešní Jungmannově) ulici na Novém Městě.¹³

Z roku 1552 se datují jeho první zvony ze zvonařské dílny po otci, který zemřel roku 1544. Od císaře Maxmiliána II. obdržel roku 1571 šlechtický predikát se znakem a přídomkem „a Stannimonte“ neboli z Cinperka. V polceném štítě (obr. na **titulní straně**) měl vzpřímeného stříbrného lva na červeném pozadí, který drží v tlapách zlatý zvon nad trojitým pahorkem na černém pozadí. Znak je rozdělen pouze barvami, znamení vyplňují celý štít i přes poloviny. V klenotu je zvon mezi rozevřenými křídly. Medaili ze 70. let 16. století¹⁴ se svým portrétem a s nápisem: *BRICCIVS AERIFVNDITOR A STANNIMONTE* na aversu a erb s nápisem na reversu: *DEUS ADJUTOR ET PROTECTOR MEUS*, používal jako signatury pro svá díla. Zvony dodával do mnoha obcí jižně, západně a severně od Prahy, řidčeji do východních Čech. V Praze zásoboval Brikcí svými zvony především Nové Město. V Novoměstské radnici je dodnes dochován jeho velký zvon, který přelil roku 1563, jehož hmotnost je přibližně 3000 kg. Jako vzorky posloužili Brikcímu a českému zvonařství té doby plakety **Petra Flötnera**, usedlého od roku 1523 v Norimberku, kde také zemřel roku 1546. Flötner, rodilý Švýcar, byl vynikající truhlář, řezbář, zlatník a také sochař a medailér. Jeho plastické práce sloužily jako vzorky dílnám pracujícím s kovem, dřevem i hlinou v dalekém okolí (CHYTL 1918b, 28–32).

Roku 1826 byly pořízeny dva nové zvony do již opravené severní věže. Byly dílem zvonaře **Karla Bellmanna**. Větší zvon **Rudolf** (posvěcen Rudolf Václav Jan Nepomucký) byl těžký 2530 kg a měřil ve spodním průměru 156 cm. O pořízení zvonu se přičinil hlavně kníže Rudolf Kinský, podle něhož byl také zvon pojmenován. Měl následující nápisy: *A fulgure et tempestate / Libera nos Jesu Christe*.

Pod nimi byly reliéfy sv. Václava, Rudolfa a Jana Nepomuckého a následoval nápis: *Temporare Jubilaei, Pontifice summo Leone XII. sub archiepiscopo pragensi Wenceslao Leopoldo, equ. de Chlumčanský etc. etc., Rectore Basilicae Teynensis Francisco Wenceslao Crabath A. A. L. L. Phil. et Theol. Doct. Cano, Wischehrad. Not. Archiep. Dec. Theol. Facul. Vicari. Consil. emerito. Baptizata sum Rudolphus, Wenceslaus, Joannes Nepomuc. Fusa a Carolo Bellmann Pragae mense Majo Anno 1826*.

Na druhé straně: *Sub rege Bohemiae et Imperatore Austriae Francisco I. Inclyto Magistratu, vacante sede Consulibus, Suplente D. Petro Sporzil, Cons. Appellationis, Vice-Consulibus Antonio Keller et Wenceslao Fanta, Membris Consularibus Laurent. Roskoschni, Antonio Freudig, Carolo Morawetz, Aloysio Wernhard, Josepho Grass, Christ. Mussil, Josepho Heusler, Josepho de Nuce, Felic. equ. de Kundratitz, Francisco Strecker, Ignatio Hansgirk, Joanne Kottnauer, Josepho Knorr, Vincent. Czagal, Josepho Schuitz, Josepho Kidery, Josepho Jebautzky, Antonio Kaudelka, Joanne Koerber, Joanne Guinter, Josepho Gindra, Ignatio Weigel, Francisco Hoffmann, Joanne Blumentritt, Joanne Boržitzky, Wenceslao Schneider, Antonio de Mailard, Joanne Ludak, Ignatio Mucha, Narcis. Mescheida, Joanne Schmid, Christ. Krompholz,..... Inspectoribus Ecclesiae Vincent. Czagal, Jos. Jebautzky et Joan. Schmid. Computus ducente Ignatio Hingler.*¹⁵

Menší zvon **Vojtěch** (posvěcen jako Vojtěch František Josef) měl průměr 122,4 cm a vážil 1290 kg. K jeho zhotovení bylo použito z větší části zvonoviny ze zvonu, který se roztavil při požáru roku 1819. Jednalo se tedy již o třetí použití těžce zvonoviny. Měl šestiúhelnou korunu,

13 WINTER 1909, 340–346. Dům U Zvonařů měnil během doby své názvy. Říkalo se mu také U Tří zvonků a někdy také Brikcího dům (RUTH 1995, 441). Zvonařskou dílnu zde měl později také Jan Václav Kühner a po něm i jeho zeť Karel Bellmann. Tato renesanční stavba se zachovala dodnes. Dům byl prohlášen za kulturní památku a stal součástí objektu čp. 747, Jungmannova 28. Je dobře viditelný z Františkánské zahrady.

14 V datu na reversu medaile je nejasná poslední číslice.

15 ZAP 1855, 110. Překlad: *Od hromobití a bouřky uchovej nás Ježíši Kriste. Za času milostivého leta, za papeže Lva XII., za pražského arcibiskupa Václ. Leopolda, rytíře Chlumčanského atd., za faráře týnského Frant. Václava Crabata, svob. umění, filoz. a theol. doktora, (čestn.) kanovníka vyšehradského, arcibisk. notáře, děkana fakulty bohoslovecké a vysloužilého okresního vikáře. Křtěn jsem Rudolf, Václav, Jan Nepomucký. Lit od Karla Bellmanna v Praze v měsíci květnu 1826.*

Za krále českého a císaře rakouského Františka I., za uprázdněného úřadu purkmistrovského a zastupování jeho od pana Petra Spořila, raddy při apellaci, za místopurkmistrův Antonína Kellera a Václava Fanty, za úduv raddy městské: (následují jména radních). Za dozorcův kostela Vinc. Cagla, Josefa Jebouckého a Jana Schmidu, za účetvedoucího Ignacia Hinglera.

jednotlivá ucha byla zdobena maskarony. Pod čepcem v linkách uzavřený ornamentální pás složený z větviček s lístky a šišticemi. Nad věncem zvonu pás s linkami a pod nimi na věnci široký ornamentální pás z větviček s dubovými lístky a žaludy. Na jedné straně zvonu, přes celou plochu zvonového pláště nesl kurentem psanou veršovanou modlitbu J. Jaksche:

*Gott laß nie wieder mich vom Blitz verzehren,
Entfern immer von mir Feuersglut;
Laß meinen Klang zur Andacht ewig währen,
Und gib den Christen festen Sinn und Muth!
Dich anzubethen, und es zu erkennen:
Das du es seyst, der über Nacht und Licht!
Und alle die, so deinen Namen nennen,
Ein mächtig Seyn – und auch Zerstörung spricht.
Gegoßen in Prag von Karl Bellmann, k. k. Hofglockengießer im May 1826 (obr. 14).*

A na druhé straně zvonu byly reliéfy sv. Vojtěcha, sv. Františka Xaverského a sv. Josefa a nápis: *Babtisata sum a pod tím Adalbertus, Franciscus, Josephus (obr. 15).*¹⁶

Karel Bellmann přišel do Prahy z pruského Královce, dnešního Kaliningradu. Byl pokračovatelem v dílně po Janu Václavu Kühnerovi na Malé Straně, po jehož smrti v roce 1802 vedla podnik vdova Anna Marie Kühnerová. Karel Bellmann zde nastoupil jako tovaryš a roku 1810 se oženil s dcerou Kühnerů Annou. Po smrti vdovy Anny Marie Kühnerové v roce 1816 začal lít zvonky samostatně, čímž vznikla dvě generace trvající zvonařská tradice rodiny Bellmannů. Svou vlastní zvonařskou dílnu si záhy založil na Novém Městě pražském v dnešní Jungmannově ulici. Karel Bellmann byl později jmenován císařským a královským dvorním zvonařem (k. k. Hofglockengießer). Produkce z jeho dílny byla značně rozsáhlá. Mnoho zvonů také přelil a u některých uchovával původní nápisy i reliéfy. Po jeho smrti převzal dílnu syn **Karel Bellmann ml.**, který posléze předal vedení dílny své sestře **Anně Bellmannové**, která ukončila zvonařskou tradici této rodiny v 70. letech 19. století. Její poslední známé zvonky jsou datovány rokem 1873 (LUNGA/VÁCHA 1997, 41).

Obr. 14. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Vojtěch, strana s německým nápisem, Karel Bellmann, 1826 (foto 1903 před přelitím, uloženo Archiv hl. města Prahy, sign. AMP II 1564-II 1567, repro 2012).

Obr. 15. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Vojtěch, strana s reliéfy světců, Karel Bellmann, 1826 (foto 1903 před přelitím, uloženo Archiv hl. města Prahy, sign. AMP II 1564-II 1567, repro 2012).

¹⁶ ZAP 1855, 110–111. Foto zvonu Vojtěch před přelitím v roce 1903 (FOTODOKUMENTACE ZVONŮ VOJTĚCH 1903). Při porovnání s fotografiemi zvonu Vojtěch před jeho přelitím v roce 1903, není text německé básně uváděný K. V. Zapem úplně identický s textem na zvonu. Zap má v 1., 2., 7. a 8. verši nepatrné odchylky, které však nijak nepozměňují význam a myšlenku veršů.

Oba tyto zvony, Rudolf i Vojtěch, později pukly a musely být přelity. Zvon **Rudolf** roku 1886 zvoněm **Antonínem Pernere**m a jeho synem **Rudolfem** v Českých Budějovicích a zvon **Vojtěch** roku 1903 zvoněm Arnoštem Diepoldem (již čtvrté použití téže zvonoviny).

Přelitý zvon Rudolf (posvěcen opět Rudolf Václav Jan Nepomucký) měl šestiuchou korunu, vytvořenou z šesti modlicích se andělů. Měl průměr 158 cm, hmotnost cca 2500 kg a nesl pouze české nápisy. Na jedné straně uprostřed zvonového pláště byl velký znak hlavního města Prahy, který byl ze všech čtyř stran vnořen v textu: *LÉTA PÁNĚ MDCCCLXXXVI / ZA PANOVÁNÍ KRÁLE ČESKÉHO A CÍSAŘE RAKOUSKÉHO / FRANTIŠKA JOSEFA I. / KDYŽ MÍSTODRŽITELEM V ČECHÁCH BYL JEHO EXCELLENCE / JUDR. ALFRED BARON KRAUS, / STAROSTOU MĚST PRAŽSKÝCH FERDINAND VALIŠ, / NÁMĚSTKEM JEHO JUDR. JINDŘICH ŠOLC, / INSPEKTORY ZÁDUŠÍ MĚSTŠTÍ RADNÍ VÁCLAV NYKLES, RUD. TEREBA / A OBECNÍ STARŠÍ ANTONÍN KAISBERGER, / REFERENTEM VĚCÍ ZÁDUŠNÍCH MAGISTRÁTNÍ RADA JUDR. KAREL VRANÝ / A SPRÁVCEM ÚŘADU ZÁDUŠNÍHO FERDINAND VOGEL, / ZVON TENTO, KTERÝ ROKU 1826 HLAVNĚ PŘIČINĚNÍM KNÍŽETE RUDOLFA KINSKÉHO / A OD KARLA BELLMANN A V PRAZE ULIT, PŘELIT JEST OD / „A. PERNERA A SYNA“ V BUDĚJOVICÍCH (obr. 16).*

Na druhé straně zvonu nápis: *ZA ČASU PAPEŽE / LVA XIII. / KNÍŽETE ARCIBISKUPA PRAŽSKÉHO / FRANTIŠKA HRABĚTE ZE SCHÖNBORNU, / ZA HLAVNÍHO FARAŘE V TÝNĚ / THEOL. DRA. EDUARDA KNOBLOCHA / POKŘTĚN JSEM BYL OPĚTNĚ JMÉNY / RUDOLF, VÁCLAV, JAN NEPOMUCKÝ!* (FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM; sine 1886a).

Zvon světil 14. října 1886 v Týnském chrámě arcibiskup František de Paula hrabě Schönborn, společně ještě s malým zvonkem od Josefa Diepolda, který byl určen pro kapli na Olšanských hřbitovech. Slavnost byla zahájena v devět hodin tichou mší, poté se přikročilo ke svěcení zvonů. Velký zvon se vytahoval na věž Týnskou uličkou odpoledne a při jeho transportu došlo k nehodě. Když byl zvon ve výšce asi jeden metr, přetrhl se provaz a zvon spadl zpět na vůz. Policie okamžitě zakázala pokračovat ve vytahování zvonu na věž, ten zůstal do druhého dne stát před kostelem hlídán strážníky. Tato událost se rychle rozkřikla po městě a k Týnskému chrámu se valily davy zvědavců z celé Prahy podívat se na zvon. K žádnému zranění tenkrát nedošlo a ani zvon se nepoškodil. Ještě ten večer požádal magistrát továrníka pana Leipena, aby do dopoledne druhého dne vyrobil nový provaz tři palce silný a 180 metrů dlouhý, aby bylo možno zvon dostat bezpečně na věž (sine 1886b).

Rodina Pernerů dědí své řemeslo z otce na syna již řadu generací až do nedávné doby. **Antonín Perner** i jeho syn **Rudolf**, jejichž předkové získali roku 1701 městské právo v Plzni a odlévali tam zvony do roku 1905, a později provozovali svou zvonářskou živnost na českém území současně v pobočce v Českých Budějovicích – Suchém Vrbném od konce 19. století. Po 2. světové válce byla firma Rudolfa Pernera znárodněna a poté na základě Benešových dekretů, byli Pernerové, jakožto Němci odsunuti. Rudolf Perner se následně usídlil v Pasově, kde v lití zvonů pokračovali jeho potomci. V současné době vede firmu další **Rudolf Perner** (vnuk Rudolfa Pernera působícího u nás před 2. světovou válkou), který od 90. let 20. století dodával své zvony také do Čech a na Moravu.¹⁷

Zvon Vojtěch puknul v roce 1903. Tehdejší týnský farář Mons. ThDr. Eduard Knobloch zapsal do kroniky tato drsná slova: *Asi puknul nedbalostí pomahačů na věži, kteří se bohužel v Praze nevlíby z elity společnosti.*

Novému přelitému zvonu, posvěcenému jako Vojtěch František Josef, o průměru 125 cm a hmotnosti cca 1200 kg, dal zvonář **Arnošt Diepold** také ráz původního puklého zvonu. Šestiramenná koruna byla zdobena mužskými maskarony s vousy, pod čepcem ornamentálním pásem, přeneseným z původního zvonu. Všechny texty byly pouze české.

Na jedné straně: *LÉTA PÁNĚ MDCCCIII / ZA PANOVÁNÍ KRÁLE ČESKÉHO A CÍSAŘE RAKOUSKÉHO / FRANTIŠKA JOSEFA I., / KDYŽ BYLI STAROSTOU MĚST PRAŽSKÝCH PAN / JUDR. VLADIMÍR SRB, / NÁMĚSTKY JEHO PÁNOVÉ / JUDR. KAREL GROŠ A JAN SEIFERT / INSPEKTORY ZÁDUŠÍ PÁNOVÉ / FRANTIŠEK HUBÁČEK, BEDŘICH KOVAŘOVIC A / FRANTISĚK (sic) PORTÍK / REFERENTEM*

¹⁷ KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 101, 104. Firma nečekaně v únoru 2013 ukončila výrobu zvonů v důsledku hospodářské krize a omezila se pouze na servis zvonů vlastní výroby (MAJER 2013).

VĚCÍ ZÁDUŠNÍCH MA-
GISTRÁTNÍ SEKRETÁŘ
PAN / JUDR. KAREL
MARTINEK / A ŘEDITE-
LEM ÚŘADU ZÁDUŠNÍ-
HO / EMANUEL ŠULC
/ ZVON TENTO, KTERÝ
ROKU 1826 OD KARLA
BELLMANA (sic) V PRA-
ZE BYL ULIT, JEST
PŘELIT OD / ARNOŠ-
TA DIEPOLDA ZVONA-
ŘE NA STARÉM MĚSTĚ
PRAŽSKÉM (obr. 17).

Na protější straně: ZA
ČASU / PANOVÁNÍ
PAPEŽE PIA X., KDYŽ
BYLI / KNÍŽETEM ARCI-
BISKUPEM PRAŽSKÝM
/ KARDINÁL LEV SKR-
BENSKÝ SVOB. PÁN
Z HŘÍŠTĚ / A HLAV-
NÍM FARÁŘEM U M. B.
PŘED TÝNEM / MSGR
DR. EDUARD KNO-
BLOCH / POKŘTĚN BYL
TENTO ZVON OPĚTNĚ
NA JMÉNO / VOJTĚCH
FRANTIŠEK JOSEF.

Na tuto stranu také zvonář
přenesl reliéfy pojaté v ba-
rokním stylu ze starého zvo-
nu.

Vlevo byl opět sv. Vojtěch, uprostřed smrt sv. Františka Xaverského a vpravo sv. Josef. Ve spodní části byly tři linky, jedna široká mezi dvěma užšími, a široký ornamentální pás s dubovými větvičkami se žaludy mezi dvěma linkami, tak jako na zvonu původním (obr. 18).

Nový přelitý zvon byl posvěcen 27. března 1904 v arcibiskupství na Hradčanech světícím biskupem dr. Františkem Borgiášem Kráslem a o tři dny později na Škaredou středu před Zeleným čtvrtkem byl vytažen na věž Týnského chrámu. Zvon byl na věž tažen z Týnské uličky dvěma jeřáby. Tentokrát měla akce, trvající půl hodiny, hladký průběh. Zvon poprvé zazvonil o Velikonočních na Vzkříšení (sine 1904).¹⁸

Arnošt Diepold patřil k významné zvonářské rodině. Byl synem **Josefa Václava Diepolda** a jeho ženy Anny. První diepoldovskou slévárnu v Praze na Malé Straně v Cihelné ulici však založil již **Jan Konrád Diepold**, který do Čech přišel z Norimberka už před rokem 1787. Svou huť časem přenesl na Staré Město do Anežského kláštera, kde pokračovali v kovolijské tradici více než sto let i jeho syn **Josef Prokop Diepold**, vnuk **Josef Václav Diepold** i pravnuček **Arnošt Diepold**. Ten převzal dílnu po své matce **Anně Diepoldové**, která ji vedla od smrti svého manžela v roce 1887 pod nezměněným názvem „Josef Diepold“. V roce 1891 na Všeobecné výstavě v Praze již firmu reprezentoval v zastoupení své matky Arnošt Diepold. Zvony byly jménem jeho otce signovány ještě v roce 1893. Dílna Arnošta Diepolda pak vytvářela zvony v letech 1889–1914. Významnou zakázkou bylo např. ulití zvonů pro kostel sv. Ludmily v Praze v letech 1891–1893, které se však také nedochovaly. Po první světové válce bylo lití zvonů obnoveno a dílna pak zanikla někdy kolem roku 1930. Jeho poslední dosud známý zvon je doložen k roku 1928. Od ukončení zvonářské činnosti Anny Bellmannové, někdy kolem roku 1873, až do první světové války, byli Diepoldové jedinými pražskými zvonáři (LUNGA/VÁCHA 1997, 40–42).

Obr. 16. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Rudolf, Antonín Perner, 1886 (repro z sine 1886, archiv autora).

18 FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, údaj k roku 1904.

Obr. 17. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Vojtěch po přelítí, Arnošt Diepold, 1903 (foto Archiv hl. města Prahy, sign. AMP II 1564-II 1567, repro 2012).

Obr. 18. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Vojtěch po přelítí, foto druhé strany, Arnošt Diepold, 1903 (foto Archiv hl. města Prahy, sign. AMP II 1564-II 1567, repro 2012).

Tyto zvony sloužily jen do rekvizice 6. listopadu 1916, kdy v devět hodin ráno zvonily naposled na rozloučenou. Hned poté byly ve věži rozbity na kusy. Zvon Rudolf na třicet čtyři velké kusy a mnoho drobných zlomků, zvon Vojtěch na devatenáct kusů a menší úlomky. Následně byly spuštěny stropním otvorem v severní lodi dolů do kostela společně s umíráčkem s reliéfem sv. Barbory, který byl zavěšen v krovu v půdní zvonici a barokním sanktusovým zvonkem s obrazem Nejsvětější Trojice. Zvonovina, zabavená pro válečné účely 1. světové války, byla uložena do beden v komoře na farním dvoře a 23. listopadu odvezena vojáky na tehdejší Státní, dnes Masarykovo nádraží.¹⁹ Farář František Černý se snažil před rekvizicemi zachránit vše, co mělo uměleckou nebo historickou cenu. Do ohlašovacích listin z října roku 1915, kam správci kostelů museli zapsat všechny své zvony, uvedl u všech poznámku, že je nelze postrádat a to všechny, neboť slouží pro každodenní kostelní potřeby. U velkých zvonů navíc uvedl, že snímání zvonů by bylo velice obtížné a vyžadovalo by stavební zásahy do věží, což je nežádoucí. Tehdy pana faráře Černého vůbec nenapadlo, jako asi nikoho, že lze zvony už ve zvonici rozbít. Když nemohl zachránit zvony, na kterých mu podle všech zpráv nejvíce záleželo, snažil se zachránit alespoň svícný a jiné památné kovové předměty, které byly ohroženy. Pokusil se je schovat do různých tajných úkrytů v kostele. Dostal se však do podezření, že něco z inventáře zatajil a tak musel přijímat nepříjemné návštěvy vyšších vojenských hodnostářů, kteří důkladně prohledávali celý kostel. Po odhalení byl předvolán na vojenský referát magistrátu, kde musel podepsat písemnou důtku. Původně mu však bylo vyhrožováno vojenským soudem (ŠORM 1925). Zvon Rudolf byl svou vahou 2530 kg a svým průměrem přes půl druhého metru tehdy největším zvonem 3. rekviziční skupiny. Po celé Praze bylo v té době zrekvírováno rakouskými vojenskými úřady celkem 181 zvonů ve čtyřech skupinách o úhrnné hmotnosti téměř 80 000 kg (HAVRÁNEK 1947, 109).

Po 1. světové válce zůstaly v kostele jen dva zvony, a to Maria a jeden z původně dvou sanktusových zvonků, který z důvodů ochrany zvonu Maria, zastupoval zabavené zvony, což bylo z hlediska významu chrámu Matky Boží před Týnem značně nepatřičné. Až roku 1925 se podařilo pořídit dva nové zvony. Byly ulity firmou Rudolf Perner v Českých Budějovicích. Nový zvon jménem **Václav** nahradil bývalého Rudolfa svou velikostí (2414 kg) i laděním c¹. Zvon nesl reliéf sv. Václava a nápis: *Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím!* Na druhé straně pláště stálo: *Co válka zničila, láska osadníků znovu zřídila. L. P. 1925.* Zvon byl před svým posvěcením vystaven na Pražských vzorkových veletrzích, kde budil všeobecnou pozornost, hlavně díky své velikosti. Výšku měl tento zvon 162 cm, průměr 157 cm.

¹⁹ FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, údaj k roku 1916; dále SOUPIS ZVONŮ 1915; SEZNAM ZBYLÝCH ZVONŮ 1917.

Druhým byl zvon do sanktusové věžičky posvěcený na jméno **Josef**. Nesl nápis: *L. P. 1925 pořízen osadníky týnskými*. Jeho výška byla 47 cm, průměr 42 cm a váha 42 kg.

V sobotu 26. září 1925 byly zvony přivezeny na valníku před kostel na Staroměstské náměstí a byly ozdobeny v národních barvách a květinami. Toho dne, v předvečer svěcení zvonů, se konala v Obecním domě akademie s uměleckým programem, kde měl proslov týnský farář František Černý. V neděli 27. září v 9 hodin sloužil v Týnském chrámu mši biskup a generální vikář Dr. Antonín Podlaha a poté vyšel průvod z kostela Celetnou ulicí na náměstí, kde byly zvony slavnostně posvěceny. Hned po svěcení se začalo s velmi složitým a obtížným transportem zvonů na věž. Při zavěšování velkého zvonu došlo opět k nehodě. Při přesunování přes zvonovou stolicí, když byl zvon již jen pět centimetrů nad ložisky, se přetrhl řetěz, ale zvon dopadl naštěstí přímo do ložisek. Jen osmadvacetiletý syn Rudolf Perner byl tehdy lehce poraněn řetězem na ruce. Celkové náklady na ulití zvonů i s dopravou na věž byly v tehdejší měně 72 621 Kč.

Jelikož stále nebyl nahrazen rekvírovaný původní umíráček do zvonice v krovu na půdě, používal se zvon Josef jako zvon sanktusový a jako umíráček sloužil druhý **sanktusový zvonek**. Roku 1931 se podařilo pořídit další z chybějících zvonů místo zrekvírovaného Vojtěcha. Byl uhrazen z úspor a sbírek. Ulil jej Rudolf Perner v Českých Budějovicích a bylo mu ponecháno jméno **Vojtěch**. Zvon měl hmotnost 1436 kg a průměr asi 131 cm. Nesl reliéf sv. Vojtěcha a nápis: *Hojnost, pokoj naší zemi, dej nám Hospodine*. Ladění bylo es¹.²⁰

Oba velké zvony od Rudolfa Pernera byly velmi zdařilé. Avšak jejich osud byl opět tragický. Za druhé světové války byly v roce 1942 rekvírovány společně se sanktusovými zvony Josefem a druhým sanktusovým zvonkem – umíráčkem, tedy čtyři zvony.²¹ V Čechách a na Moravě bylo tehdy zrekvírováno více jak 12 000 zvonů.

V rozmezí let 1942–1992, tedy přesně padesát let, byl historický zvon Maria od Tomáše Jaroše jediným zvonem Týnského chrámu. Všechny zvony do té doby pořizované, a vůbec jich v historii tohoto kostela nebylo málo, podlely ničivým požárům, pukly, nebo padly za oběť nenasytnému válečnému šílenství obou světových válek. Vzhledem ke společensko-politickým změnám po roce 1948 již byla naděje na jejich obnovu téměř nulová. U Týnského chrámu je pořizování zvonů o to těžší, že se zde jedná o velké zvony značných hmotností, což vždy bylo a je samozřejmě i dnes finančně velmi náročné.

Novým zvonům svítla naděje až po roce 1989. Na Zelený čtvrtek, 16. dubna 1992, byl do zvonice v severní věži zavěšen první nový zvon. Pochází z dílny zvonáře Petra Rudolfa Manouška. Původně byl ulit v roce 1989 pro farní chrám Povýšení sv. Kříže v Nových Zámcích. V roce 1991 byl zvon vystaven na Všeobecné československé výstavě v Praze, ještě s nápisem pod čepcem: *Nové Zámky*. Později byl tento nápis odstraněn.²²

Zvon byl zasvěcen **Pietě – sv. Anežce**,²³ tento obřad byl vykonán biskupem Františkem Radkovským. Hmotnost zvonu je 956 kg, ve spodním průměru měří 112 cm, jeho hlavní tón je f¹. Má kruhovou talířovou korunu, pod čepcem je nápis: *PERDOLENS MATER INTERCEDE PRO NOBIS*. Pod ním je po celém obvodu široký ornamentální pás čtverečků s reliéfy křesťanských symbolů. Mezi ně jsou jako hlavní motiv vloženy reliéfy hlavy Kristovy a Panny Marie do čtyř světových stran. Na plášti zvonu je reliéf Piety, vedle kříže a na druhé straně datační nápis A. D. 1989 a dole nad linkou je autorský nápis: *Ulili Manouškoví, Praha-Zbraslav* s rodinnou zvonářskou značkou – zvon, klíč a květ (obr. 19–21).

Zvon byl svěcen v jednom z výklenků mezi pilíři kostela v Týnské uličce a jeřáb, který přijel z Dlouhé třídy, se jen s velkými obtížemi vměstnal do uličky. Nemohl se však pro nedostatek místa vytočit a vjet až na prostranství u severního portálu, aby jeho rameno dosáhlo k oknu zvonice. Proto se muselo rameno jeřábu náročným způsobem několikrát nastavovat a zvon se transportoval přes střechnu domu U Černého slona nad střechou kostela do východního okna věže. Vše probíhalo v mírně neklidné atmosféře, protože na Zelený čtvrtek měla v 18 hodin začít v kostele chorální mše bez doprovodu varhan. V tento den začíná velikonoční Triduum, po Gloria nastává ztišení, kdy v katolických kostelech do Vzkříšení nezní varhany ani zvony. Lidově se také říká, že zvony odlétají do Říma. Proto by bylo velmi nevhodné, aby během bohoslužby

20 FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, údaje k letům 1925 a 1931.

21 FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, údaj k roku 1942; dále REKVIZICE FARA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, OHLAŠOVACÍ LIST MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, STVRZENKA PRO KOSTEL MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM.

22 Nadále se jedná o poznámky a zážitky autora textu a sdělení Mons. P. Jiřího Reinsberga.

23 Vzhledem k tomu, že hlavní týnský zvon se jmenuje Maria, je tento nazýván Anežkou.

Obr. 19. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Pieta – Anežka, Petr Rudolf Manoušek, 1989 (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 20. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Pieta – Anežka, Petr Rudolf Manoušek, 1989, detail Piety s křížem (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 21. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Pieta – Anežka, Petr Rudolf Manoušek, 1989, detail výzdoby pod čepcem (foto Přemysl Havlík, 2013).

bylo do kostela slyšet hluk motorů jeřábu, řinčení řetězů a pokřikování dělníků, manipulujících zvonem nad střechou kostela. Tuto skutečnost si všichni aktéři uvědomovali. Nakonec se vše na poslední chvíli zdařilo a zvon byl přesně v 18 hodin vtažen východním oknem do severní věže chrámu. Původně byl zavěšen do profilovaného ocelového závěsu a měl tzv. překlápkové srdce, což neprospívalo jeho tónu. V roce 2008 byl závěs vyměněn za dubový, srdce bylo vyměněno za klasické, tradičního tvaru a obě úpravy zvonu velmi prospěly. Zvon tím byl zbaven nepříjemného šelestu a po úpravě je jeho hlas jasný a zvučný.

Zvonařství rodiny Manoušků založil **Rudolf Manoušek st.** Po návratu ze zahraničí, kde se v letech 1899–1904 seznamoval s výrobou zvonů, začal roku 1905 uplatňovat své poznatky a zkušenosti u zvonařské firmy

Hiller vdova a syn v Brně. V roce 1908 si založil vlastní továrnu na výrobu zvonů pod jménem R. Manoušek a spol. v Brně-Husovicích, kde lil své zvonky do roku 1914. Za 1. světové války byla výroba zvonů zastavena a ve válečných rekvizicích roku 1916 byla veškerá produkce zvonů R. Manouška zrekvírována. Po válce výrobu zvonů opět obnovil a v meziválečném období se jeho továrna na zvonky zařadila mezi špičkové zvonařské firmy na našem území. Za 2. světové války byla výroba opět zastavena a roku 1941 Rudolf Manoušek továrnu prodal. Jeho syn, **Rudolf Manoušek ml.**, si roku 1937 založil vlastní zvonařnu v České u Brna. Tam pak později

i s otcem museli lití zvonů za 2. světové války nahradit jinou kovolijskou činností a věnovali se restaurování zvonů nedotčených rekvizicemi. Po znárodnění firmy roku 1948 a po smrti svého otce roku 1951 se Rudolf Manoušek ml. odstěhoval do Prahy, kde v roce 1967 založil novou zvonařskou dílnu na Zbraslavi. Společně se svou ženou akad. sochařkou **Květou Maškovou Manouškovou** se věnoval lití a restaurování zvonů. Po ukončení studia na Střední

uměleckoprůmyslové škole roku 1976 se přidal i syn **Petr Rudolf Manoušek**, s nímž již společně v roce 1982 zrestaurovali týnský zvon Maria. Petr Rudolf Manoušek se od smrti svých rodičů liti zvonů věnuje dodnes jako třetí z generace této významné zvonařské rodiny. Roku 2002 jeho dílnu na Zbraslavi zničila povodeň, která tenkrát zasáhla celou střední Evropu. I přes veškeré snahy se mu nepodařilo z administrativních důvodů výrobu zvonů dodnes obnovit. Proto zatím odlévá své zvony v zahraničí.

Roku 2001 se podařilo farářům P. Miroslavu Vágnerovi pořídit pro Týnský chrám další tři nové zvony. Byly ulity ve Zvonařské dílně Tomášková Dytrychová v Brodce u Přerova. Prvním z nich je **Jan Nepomucký**, který ve spodním průměru měří 82,8 cm a váží 311 kg a jeho tón je h¹. Zvon je zdoben pouze na věnci malým reliéfem Týnského chrámu. Pod čepcem je nápis: *Svatý Jan Nepomucký + AVE CRUX SPES UNICA + A. D. 2001*. Dále jsou zde umístěny znaky brodecových zvonařů – kartuše s otiskem tújové větvičky a také logo výtvarníka akad. sochaře Daniela Trubače (obr. 22).

Druhý ze zvonů dostal jméno **Ludmila**. Ve spodním průměru měří 91,9 cm, váží 408 kg, hlavní tón zvonu je a¹. Zvon není zdoben reliéfy. Nápis zní: *SVATÁ LUDMILO * NOVO MILLENNIO INEUNTE A. D. 2001*,²⁴ na věnci zvonu jsou též identifikační znaky. Po zvukové stránce je Ludmila zvonem velmi zdařilým (obr. 23).

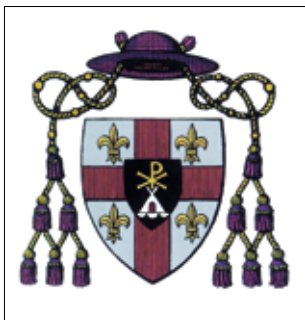
Třetím byl zvonek do sanktusové věžičky. Tento malý zvon financoval ze svých úspor dlouholetý týnský farář P. Jiří Reinsberg, který určil, aby nesl pět křestních jmen z jeho rodiny.²⁵ Průměr zvonu je 42 cm váha 51 kg a jeho tón je h². Pod čepcem je nápis: **JAN*PAVEL*JIŘÍ*JOSEF*VIKTOR**,

Obr. 22. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Jan Nepomucký, Marie Dytrychová, 2001 (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 23. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Ludmila, Marie Dytrychová, 2001 (foto P. Havlík, 2013).

24 Latinský nápis na zvonu byl použit podle názvu apoštolského listu papeže Jana Pavla II., adresovaného kněžím, na závěr velkého jubilea roku 2000, podepsaného 6. ledna 2001 u příležitosti uzavření Svaté brány v bazilice sv. Petra v Římě.

25 P. Jiří Reinsberg přijal během svého života ještě další jména Jan a Pavel, jeho otec, rektor Komenského univerzity v Bratislavě, se jmenoval Viktor a dědeček, profesor, později i rektor tehdejší české Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, byl Josef.

Obr. 24. Znak Mons. P. Jiřího Reinsberga (sbírka autora, tisk 1991).

bok je vyzdoben papežským znakem a prelátským znakem P. Jiřího Reinsberga (obr. 24). Na věnci je nápis: *Chrám Matky Boží před Týnem A. D. 2001*, dále jsou zde opět umístěny znaky brodeckých zvonářů, kartuše a otisk tújové větvičky, a malý reliéf Týnského chrámu.

Další zvon do kostela Matky Boží před Týnem se podařilo obstarat v roce 2007. Byl ulit také Dytrychovými v Brodce u Přerova. Zvon dostal jméno **Archanděl Michael** a je zatím největším zvonekem vyrobeným pro Prahu za posledních více než 70 let. Jeho hmotnost je 2500 kg, ve spodním průměru měří 157 cm a má hlavní tón cis¹. U zvonu bylo použito těžkého žebra, proto jeho hlas zní velmi monumentálně. Na jeho bohaté výzdobě pracovali tři akademičtí sochaři Radim Hanke, Vojtěch Anderle a Věra Kunčarová. Výzdobu navrhl týnský farář, kanovník a v letech 2005–2012 probošt staroboleslavské kapituly Mgr. Vladimír Kelnar (obr. 25). Pod čepcem je mezi linkami uveden nápis ve dvou řádcích, přičemž oba řádky jsou od sebe odděleny úzkým ornamentálním pásem: *SVATÝ ARCHANDĚLI MICHAELI ◊ CHRAŇ NÁS I TOTO MĚSTO ◊ BOJUJ ZA ČEST BOŽÍ ◊ ZAŽEŇ ZLO A VÁLKY + I NEBOŤ TYS ANDĚL MÍRU A POKOJE + USLYŠÍTE-LI DNES JEHO HLAS ◊ NEZATVRZUJTE SVÁ SRDCE. / ŽALM 95.*

Obr. 25. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Archanděl Michael, Leticie Vránová Dytrychová, 2007 (foto P. Havlík, 2013).

Pod nápisem je široký ornamentální pás. Na plášti zvonu jsou umístěny do čtyř světových stran reliéfy a znaky: Reliéf Archanděla Michaela s latinským nápisem: *COR MEUM CLAMAT: QUIS UT DEUS?* (obr. 26). Znak Hlavního města Prahy, v provedení po povýšení Starého Města pražského císařem Ferdinandem III. roku 1649, pod kterým je uveden nápis: *K VĚTŠÍ CTI A SLÁVĚ BOŽÍ ZHOTOVENO CHRÁMEM MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM V PRAZE – STARÉM MĚSTĚ V ROCE SPÁSY 2007.* Dále reliéf zmrtvýchvstalého Krista s nápisem: *EGO SUM ALFA ET OMEGA. REX GLORIAE, VENI! AMEN* (obr. 27). Čtvrtá výseč obsahuje znak Kolegiální kapituly sv. Kosmy a Damiána ve Staré Boleslavi (obr. 28). V přechodu k věnci je umístěn znak brodeckých zvonářů – kartuše a otisk tújové větvičky.

Tři velké zvony z 21. století byly zavěšovány společně do severní věže dne

19. února 2008. Do té doby byly vystaveny v kostele, kde je na svátek Uvedení Páně do chrámu, lidově na Hromnice, 8. prosince 2007 vysvětil českobudějovický biskup Mons. Jiří Paďour. Sanktusový zvonek byl zavěšen již dříve, neboť k jeho zavěšení nebyl potřeba jeřáb. Vysvětil si ho sám Mons. P. Jiří Reinsberg 6. ledna 2002²⁶ při slavnosti Zjevení Páně, lidově sv. Tří králů. Zvon byl zavěšen i elektrifikován 19. prosince téhož roku v den 60. výročí kněžského svěcení P. Jiřího Reinsberga, které proběhlo v Římě během války v roce 1942. Toho dne, kdy se v Týnu konala slavnostní mše svatá k tomuto výročí, zvon prvně zvonil ze sanktusové věžičky.

26 Z tohoto dne se o dva roky později stalo výročí úmrtí tohoto významného katolického kněze, protože P. Jiří Reinsberg zemřel 6. ledna 2004.

Obr. 26. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Archanděl Michael, Leticie Vránová Dytrychová, 2007, detail archanděla Michaela (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 27. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Archanděl Michael, Leticie Vránová Dytrychová, 2007, detail Zmrtvýchvstání Krista (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 28. Praha 1-Staré Město, kostel Matky Boží před Týnem. Zvon Archanděl Michael, Leticie Vránová Dytrychová, 2007, detail znaku Kolegiální kapituly ve Staré Boleslavi (foto P. Havlík, 2013).

Na zavěšování velkých zvonů v únoru 2008 se pracovalo před zraky veřejnosti celý den. Rameno jeřábu, stojícího na Staroměstském náměstí, které vytahovalo zvony s příslušenstvím do oken věže, bylo dlouhé téměř sto metrů. Pro velikost zvonu Archanděl Michael, který je širší než okno zvonice, museli kameníci vyjmout jeden pískovcový kvádr severního okna věže. Toto okno bylo i vždy v minulosti určeno pro vtahování velkých zvonů, protože je jako jediné opatřeno vyjímatelným kvádrkem. Zvon pak byl uvnitř, ve stísněném prostoru zvonice, velmi obtížným způsobem přemísťován přes celou zvonovou stolicí do jejího jižního pole. Poté byla zvonová stolice dostavena podle nového projektu na pět zvonů a až potom mohly být zvony zavěšeny. Dva menší zvony jeřáb transportoval do zvonice přímo z náměstí západním oknem a byly zavěšeny společně s Manouškovým zvonem do pole severního nad sebou. Zvon Archanděl Michael byl zavěšen do spodní části pole jižního.

Zvonařskou rodinnou tradici v Brodsku u Přerova založili v roce 1950 **Josef a Laetitia Dytrychovi**. Do odborného povědomí vstoupili poté, když jim byl Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody v roce 1961 svěřen první významný úkol. Během požáru zvonice v Plaňanech roku 1953, spadl zvon sv. Petr o hmotnosti 2200 kg, ulitý pražským mistrem zvonařem Brikcím z Cinperka a rozbil se na kusy. Josef Dytrych byl společně s manželkou pověřen odlitím kopie tohoto historicky cenného zvonu. Kopie zvonu byla ulita ještě téhož roku v listopadu. Dva roky po odlití a zhodnocení díla byl Josef Dytrych přijat do Svazu čs. výtvarných umělců. Roku 1965 Josef Dytrych náhle umírá ve věku 53 let a zvony dále odlévá sama Laetitia Dytrychová. Později se zvonařství věnují i její obě dcery Marcela a Marie. Pokračovatelkou rodinné tradice se stává Marie, která převzala vedení firmy v roce 1985 pod názvem **Zvonařská dílna Tomášková Dytrychová**. Tu dnes v Brodsku u Přerova již řídí také společně se svou dcerou **Leticíí Vránovou Dytrychovou** (již třetí generace). V tomto zvonařském rodu je zajímavé, že se zde nedědí toto náročné řemeslo z otce na syna, ale z matky na dceru. Přesto tyto ženy dokázaly svou dílnu v mužské konkurenci zařadit mezi významné zvonařské firmy. Spoluzakladatelka rodinné zvonařské tradice Laetitia Dytrychová považovala za velkou poctu, že jejich zvonařská dílna byla vybrána na lití zvonů pro Týnský chrám a byla svědkem lití prvních tří zvonů.²⁷

Všechny zvony, ulité pro Týnský chrám po roce 1989, mají talířovou korunu. Zvony jsou poháněny bezkontaktními lineárními motory, které pracují na bázi elektromagnetického pole a díky čidlům, která sledují přesný pohyb zvonů, imitují úspěšně ruční zvonění. Čidla každou i nepatrnou odchylku v pravidelném pohybu zvonů předávají řídicí jednotce a ta reaguje jejich okamžitým zastavením při vzniku sebemenšího problému. Motory jsou řízeny digitálními jednotkami s automatickým spínáním zadaných programů zvonění. Jednotlivé zvony lze též spouštět dálkovým ovládním na vzdálenost několika set metrů. Na tyto zvony však lze díky bezkontaktnímu pohonu též zvonit ručně. Jsou k tomu uzpůsobeny i vybaveny patřičným příslušenstvím. Od jejich zavěšení muselo být již jednou k ručnímu zvonění přistoupeno a to po násilném zásahu vandala do elektrického rozvaděče chrámu, který na několik dní ochromil běžný chod.

²⁷ Její úmrtí bylo téměř symbolické. Dne 12. dubna 2006 se na farním úřadě konalo jednání a uzavírala se dohoda o lití čtvrtého, největšího zvonu Archanděl Michael. Jednání byla přítomna dcera Laetitie Dytrychové Marie Dytrychová a vnučka Leticie Vránová Dytrychová. Když se obě zvonařky vracely z Prahy domů do Brodsku u Přerova se zadáním pro nový zvon, dostaly zprávu, že paní Laetitia Dytrychová náhle zemřela.

Jednotlivé zvony jsou užívány různě podle druhu vyzvánění. Zvon Jiří v sanktusové věžičce zvoní při nedělních a slavnostních bohoslužbách při slavení eucharistické oběti a také každý pátek ve tři hodiny odpoledne na památku Kristovy smrti na kříži. Zvon Jan Nepomucký se rozeznívá každý den v sedm hodin ráno, potom v poledne a v šest hodin večer ke zvonění Anděl Páně. Zvon Ludmila se přidává denně v poledne ke zvonu Jan a dále zvoní vždy před každou nedělní bohoslužbou. Zvon Anežka vyzvání před každou bohoslužbou ve všední den i v neděli a přidává se i v neděli v poledne. Zvon Archanděl Michael oznamuje začátky nedělních ranních bohoslužeb společně s dvěma menšími zvony Ludmilou a Anežkou a také se přidává ke třem zvonům při nedělním poledni. Všechny čtyři zvony pak společně zní, kromě nedělního poledního vyzvánění, při svátečních bohoslužbách a svatbách. Velký zvon Maria je možné slyšet společně s ostatními zvony pouze při slavnostech, poutních bohoslužbách a mimořádných církevních událostech. Všechny zvony Týnského chrámu vyzvání též na Nový rok v poledne, společně se všemi zvony pražských kostelů.

Aby byl soubor velkých zvonů kompletní, je třeba doplnit ještě jeden zvon, který by vyplňoval interval mezi zvony Archanděl Michael a Pieta – Anežka. Na jeho pořízení se v současné době hledají ochotní donátoři. Až se tento poslední velký zvon podaří opatřit, čímž se dokončí tento náročný projekt započatý v roce 2000, bude soubor zvonů chrámu akusticky úplný a výrazově ucelený. Vyzvánění všemi zvony chrámu Matky Boží před Týnem pak bude jistě velmi působivé a stane se opět při slavnostních příležitostech akustickou ozdobou historického centra hlavního města, tak jak tomu bývalo vždy i v minulých staletích.

Zvony kostela sv. Havla na Starém Městě v Praze

Historie zvonů kostela sv. Havla na Starém Městě v Praze je oproti Týnskému chrámu mnohem skromnější. Kostel, jehož založení se klade do souvislosti se založením románského Havelského města, byl prvně zmíněn v roce 1265. Ačkoli byl roku 1627 předán karmelitánům, stále zůstal farním kostelem. Klášter karmelitánů byl zrušen patentem císaře Josefa II. v roce 1786 a v 30. letech 20. století došlo k demolicím farní budovy, kláštera a okolních domů, takže byla roku 1933 zrušena i samostatná svatohavelská farnost a kostel byl přifařen k Matce Boží před Týnem (HÖSLER/CETKOVSKÝ/ČIŽINSKÁ/HÁJEK 2010, 20–21, 43, 45).

Pochvala, kterou uvádí František Ekert ve své knize Posvátná místa královského hlavního města Prahy, že svatohavelské zvony jsou v Praze známé svým krásným souladem (EKERT 1883, 419), dnes již tolik neplatí. Od té doby byl kostel, tak jako všechny ostatní chrámy, postižen dvěma rekvizicemi z obou světových válek a z původních zvonů se zachovalo jen torzo. Dochované svatohavelské zvony však přežily díky své historické ceně, neboť jejich stáří bylo úctyhodné i pro všechny rekviziční komise.

V jižní věži kostela je zavěšen nejstarší ze svatohavelských zvonů a také především nejstarší dochovaný datovaný pražský zvon (LÜSSNER 1887, 62).²⁸ Vyzvání již od dob krále Ladislava Pohrobka. Zsvěcen je **Panně Marii** (obr. 29), byl ulit neznámým mistrem roku 1455 a jeho hmotnost je přibližně 240 kg, průměr 74 cm. Na čepci je i přes velké stáří zvonu, sice obtížně, ale čitelný dvouřádkový nápis gotickou minuskulí: *leta od narozeny esyna bozieho m^o ccccc l^o v^o tento zwon slit gest kecztí / a kchwale bozie swatev hawlv wstarem miestie a prazskem*. Jednotlivá slova jsou oddělena křížky a liliemi. Pod nápisem je pět reliéfů: sv. Petr s klíčem, sv. Pavel s mečem, sv. Matěj se sekyrou, krucifix a vedle něho kalich. Na čepci nad začátkem nápisu je nečitelný medailon o průměru asi 4,5 cm.

Poněkud chraplavý hlas zvonu Marie svědčí o tom, že české zvonařství jeho „zlatá éra“ teprve čekala. Naměřené ladění je f². Je však vzácný pro své stáří a jako doklad české kampanologie pomalu končícího středověku. Zvon je na ruční vyzvánění a používá se jen při slavnostnějších příležitostech, kdy zní současně se zvonem Havlem, zavěšeným v severní věži.

Z roku 1500 pocházel **sanktusový zvon** ulitý **mistrem Bartolomějem**. Jeho spodní průměr byl 40 cm a hmotnost 48 kg. Nesl nápis gotickou minuskulí: *anno domini m ccccc per magistr barto* (LÜSSNER 1887, 63; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 149). Zvon byl rekvírován pro válečné účely 1. světové války v roce 1916.²⁹

²⁸ V té době však ještě existoval starší zvon v Praze, o jehož stáří se nevědělo až do roku 1917. Byl to velký radní zvon z roku 1313 na Staroměstské radnici, který byl starší než radnice sama a byl používán na odbíjení radničních hodin. Tento zvon byl zničen při požáru radnice v květnu 1945.

²⁹ SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 149.

Roku 1506 byly pro kostel pořízeny dva nové zvony od **Jana Cantaristy**. Jednalo se o zdejší největší zvon, který dostal jméno podle patrona kostela – **Havel** (obr. 30). Tento zvon se zachoval dodnes a je zavěšen v severní věži kostela. Ve svém spodním průměru měří přibližně 137 cm, výšku má 120 cm a jeho hmotnost činí přibližně 1460 kg. Na čepci nese dva řádky s téměř již nečitelnými latinskými nápisy gotickou minuskulí; všechna jednotlivá slova jsou oddělena lilie-mi, někde navíc znamením lva a jelena: *anno domini millesimo qvingentesimo sexto hoc opvs preclarvm est factvm feria qvinta post festvm sancti [lev] marci ev [jelen] / wangeliste domini et est confvsvm per ioannem cantaristam atqve campanifvsorem ex hoc sit lavs et honor omni [jelen]* (LÜSSNER 1887, 63; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 147).

Těsně pod nápisem je postava sv. Matěje se sekrou. Dolní okraj zvonu je zdoben akantovým vlysem mezi linkami. Zvon má ladění f¹. Po kampanologické stránce je to zvon velmi zdařilý a cenný. Zvon Havel oznamuje začátky nedělních ranních bohoslužeb a je ho možné slyšet i při každé významnější církevní události. Zvon se rozhoupává ručně.³⁰

Druhým zvonem od tohoto zvonaře byl **umíráček** (RYBIČKA 1887, 176). Spodní průměr měl 45 cm, výšku 42 cm a hmotnost 50 kg. Byl umístěn v lucerně severní věže až do roku 1942, kdy byl rekvírován pro válečné účely.³¹ Dodnes ho připomíná otisk koruny zvonu v hlavici, která je zachována na svém původním místě.

Zvonař **Jan Cantarista** provozoval svou živnost koncem 15. a začátkem 16. století na Starém Městě (civis antiquopragensis), používal latinské nápisy. Učil několik zvonů do kostelů a klášterů v okolí Prahy, např. pro Milevsko, Střeziměř, Psáry u Vlašimi, Dubovice u Sedlčan, Chorvatec u Slaného a také křtitelnicí pro kostel v Mladé Boleslavi (RYBIČKA 1885, 26).

Obr. 29. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Zvon Maria, neznámý zvonař, 1455 (foto P. Havlík, 2013).

Obr. 30. Praha 1-Staré Město, kostel sv. Havla. Zvon Havel, Jan Cantarista, 1506 (foto P. Havlík, 2013).

30 Pravidelnou ruční obsluhu svatohavelských zvonů zajišťují týnští zvoníci podle předem daných harmonogramů už mnoho let.

31 SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL, FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, rok 1942, REKVIKCE FARA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM: Výpis o rekvizicích zvonů v Týně a u sv. Havla r. 1942; Nařízení odevzdání kostelních zvonů v Týně a u sv. Havla. OHLAŠOVACÍ LIST SV. HAVEL A STVRZENKA PRO KOSTEL SV. HAVLA.

Roku 1507 byl zavěšen do jižní věže kostela další zvon od mistra Bartoloměje, jmenoval se **Eliáš**. Na plášti nesl reliéf sv. Václava a na čepci nápis gotickou minuskulí: *anno domini millesimo ccccc septimo en ego campana nvnqvam pronvncio vana ignem vel festvm bellvm avt fnvns honestvm qvi me fecit magister bartolomevs nomen habet in nova civitate pragensia*.³²

Proč se zvon nazýval Eliáš, když nesl reliéf sv. Václava, nikoliv obraz ani nápis proroka Eliáše, lze vyložit snad pouze tak, že ho tak nazývali karmelitáni, pro které je prorok Eliáš nejuctívanější biblickou postavou. Zvon měl ve spodním průměru 104 cm a výšku 83 cm, hmotnost činila cca 700 kg. Zvonař **Bartoloměj** (*Mag. Bartolomeus de Nova civitate Pragensi*), jinak též Bartoš Berúnský, jehož předkové se živili konvářským řemeslem, byl zakladatelem slavné zvonařské rodiny Brikcích. Huť na Novém Městě pražském ve Zvonařské ulici získal sňatkem v roce 1498 s vdovou Magdalenou po pražském zvonaři Jiříkovi. Pravděpodobně předtím určitý čas provozoval živnost v klášteře P. Marie Sněžné. Roku 1506 se stal novoměstským starším obecním a konšelem. Ve své době byl předním českým zvonařem. Za svůj život zhotovil velké množství zvonů, na kterých používal téměř výlučně latinské legendy. Předpokládá se, že zemřel mezi léty 1530–1532, protože z roku 1532 jsou dochovány zápisy, že vdova Magdalena vede huť, ale signuje zvony ještě několik let jménem svého zemřelého manžela. Na těchto zvonech se uvádí, že jsou lity „in domo magistri Bartholomei“ (RYBIČKA 1885, 16–17; WINTER 1909, 338–340; HERAIN 1918, 17).

Na zvonu Eliáš v zimě v letech 1894–1895 vznikla trhlina a další jeho používání vedlo k tomu, že dne 4. 5. 1895 zcela ztratil hlas. Téhož roku byl přelit zvonařem Arnoštem Diepoldem na jméno **Václav**. Původní latinský text byl přenesen na nový zvon. Na plášti zvonu byl reliéf sv. Václava a pod ním český nápis: *SV. VÁCLAVE ORODUJ ZA NÁS. NÁKLADEM NÁBOŽENSKÉ MATICE PŘELIL ARNOŠT DIEPOLD V PRAZE*. Na protilehlé straně zvonu ještě reliéf sv. Jana Nepomuckého a pod ním nápis: *PŘELIT LÉTA PÁNĚ 1895 KU CTI SV. VÁCLAVA A SV. JANA NEPOMUC. / BÝVALÉHO FARÁŘE TOHOTO CHRÁMU PÁNĚ ZA DUCHOVNÍ VLÁDY / JEHO EMINENCE NEJDŮSTOJNĚJŠÍHO PÁNA FRANTIŠKA DE PAULA KARDINÁLA / ZE SCHÖNBORNŮ KNÍŽETE ARCIBISKUPA PRAŽSKÉHO A ZA ADMINISTRÁTORA FARY / TH.D^{RA}. KARLA VONDRUŠKY*.³³ Přelitý zvon měl průměr 106 cm a hmotnost 756 kg. Roku 1916 byl však rekvírován.³⁴

Roku 1665 byl zavěšen do sanktusové věžičky **druhý sanktusový zvon**. Byl ulit zvonařem **Mikulášem Löwem starším**. Nesl nápis: *GOSS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG 1665* (LÜSSNER 1887, 63; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 150). Ve spodním průměru měl 36 cm, hmotnost asi 32 kg. V roce 1916 byl rekvírován pro válečné potřeby 1. světové války.³⁵ Rodina Löwů z Löwenberku přišla do Prahy z Německa roku 1640 a trvale se zde usadila. Mikuláš Löw v letech 1654 až 1680 zhotovil mnoho prací a patřil mezi nejznámější pražské zvonaře své doby. Na svých zvonech užíval latinské, německé, ale i české legendy (RYBIČKA 1885, 30). Je reprezentantem raně barokního umění. Do dnešní doby se zachovalo jen několik jeho zvonů v Praze, např. v sousední farnosti v kostele sv. Ducha.

Po 1. světové válce chyběly ve věžích kostela tři zvony. Bylo třeba doplnit do jižní věže chybějící střední zvon po zrekvírovaném Václavu a dva sanktusové zvonky. Velký zvon a jeden sanktusový zvonek ulil roku 1925 opět již zmíněný **Arnošt Diepold**. Velký zvon se jmenoval **Srdce Páně**, ve spodním průměru měřil 105 cm, na výšku 102 cm. Hmotnost měl 700 kg. Na plášti nesl reliéf Srdce Páně a nápisy: *NEJSVĚTĚJŠÍ SRDCE PÁNĚ JEŽÍŠOVO, SMILUJ SE NAD NÁMI* a v kruhu nápis: *ULIT JSEM 1925*. **Sanktusový** zvonek měl spodní průměr 35 cm, výšku 38 cm, hmotnost 50 kg. Oba tyto zvony však vyzváněly jen do března 1942, kdy byly rekvírovány ještě společně s umíráčkem z lucerny jižní věže od Jana Cantaristy z roku 1506.³⁶

O zvonu, který je v současné době v kostele nejmladší, máme paradoxně nejméně informací. Je to **sanktusový zvon** z ocelolitiny. Byl ulit německou firmou Bochumer Vereinigte Gusstahlfabrik v Bochumi. Pochází z 1. čtvrtiny 20. století a do sanktusové věžičky byl nejspíše instalován mezi lety 1942–1946. Předpokládá se, že po zrekvírování druhého sanktusového zvonku za 2. světové

32 V PAMÁTNÍ KNIZE SV. HAVLA, r. 1895, 22 je uveden nesprávný letopočet 1407, což je vzhledem k dalším údajům v latinském textu zcela vyloučeno (LÜSSNER 1887, 63; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 147).

33 PAMÁTNÍ KNIHA SV. HAVLA, r. 1895, 22, 27; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 147–149.

34 SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL; KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 148–149.

35 SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL.

36 SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL; FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM, rok 1942; REKVIZICE FARA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM: údaj k roku 1942 obsahuje Nařízení odevzdání kostelních zvonů v Týně a u sv. Havla; OHLAŠOVACÍ LIST SV. HAVEL a STVRZENKA PRO KOSTEL SV. HAVLA.

války, byla zvonička upravena na zavěšení jen jednoho zvonku právě v těchto letech. Průměr zvonu je 37 cm, výška 30 cm, hmotnost asi 40 kg. Na plášti jsou jen značky: B. E. B. a B. V. G. Uvnitř zvonu pravděpodobně výrobní číslo 3405. Zvon je na elektrický pohon a je používán v nedělní mši svaté při eucharistické oběti. Každý den zvoní v poledne a v 18 hodin vyzvání Anděl Páně. Časné ranní zvonění bylo problematické z důvodu jeho pronikavého hlasu KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005, 150).³⁷

Stávající dva historické zvony – **María** a **Havel** jsou laděním od sebe vzdáleny intervalem jedné celé oktávy, ale ne zcela čisté, což není ideální. Ocelový zvonek v sanktusové věžičce s dvěma výše jmenovanými zvony vůbec neladí, proto jej nelze použít ani na společné vyzvání. K příjemnějšímu vnímání zvonů kostela sv. Havla je potřeba rozdělit velký interval mezi zvony Havel a María doplněním alespoň jednoho zvonu do akordu tří tónů. Ideálním řešením by však bylo doplnění akordu o čtyřech tónech, pořízením dvou nových zvonů sladěných se dvěma stávajícími a zvon María při zachování jeho funkčnosti instalovat na jiné místo ve věži.

PŘÍLOHY

Kronika Františka Pražského:

Potom přitáhlo celé vojsko s velikým nápořem ku Praze. Proto se Korutanec, který si vedl jako král, připravoval s lidmi míšeňského markrabího k odporu. Mnoho šlechticů a měšťanů se však přimklo ke králi Janovi. Proto tajně pošlou posly ke svým přátelům s tím, aby usilovali o veřejné blaho a přidrželi se krále Jana. A různými pobídkami to zařídí: jednomu slibují dary, jiným nahánějí strach. A tak se smýšlení mnohých nakloní ke králi Janovi. Pročež se tajně scházejí a uvažují, co by se mělo činit. I svěří své tajné záměry přátelům, jimž dali znamení: **Až zítřejšího dne zazní velký zvon u svaté Marie v Týnu, hned vyjděte z tábora a spěšně se přiblížte k městu. Jestliže hlas zvonu zazní podruhé a potřetí, nikterak neotálejte.** Takové opatření bylo svrchované nutné. Byla totiž tehdy zima velmi silná a tuhá, sníh, mráz a jinovatka s ledem pokrývaly povrch země, takže lidé i dobytek nesmírně strádali, neboť bydli v boudách a stanech, a protože byl nedostatek dříví, bylo zřídka vidět oheň. Velcí oří i mnoho jiných koní bylo pro omrzliny poraženo. Nedostávalo se také potraviny jak pro zvířata, tak pro lidi.

Druhého dne, 3. prosince, asi o deváté hodině, se shromáždilo mnoho ozbrojených mužů, přívrženců krále Jana, z nichž jeden hned vystoupil na věž blahoslavené Panny a zvonil zvonem. Na ten zvuk se vojsko pohne a pospíchá k městu. Vojsko pak přiráží k různým stranám města a pečlivě pátrá, kde by mohlo do města vejít. Zatím létají střely sem a tam a některé poraní. Rytíři ctihodného otce pana Jana IV., dvacátého sedmého biskupa pražského, se vyřítíli k bráně u Dlouhé ulice, mocně a statečně ji dobyli a první vstoupili do města. Potom po nich vešlo celé vojsko. Nastal převelký hřmot a ryk vstupujících. Král Jan tedy vstoupil do Prahy a s ním veliké vojsko bojovníků, všichni majíce přilby na plecích a v rukou blýskající tasené meče. Korutanec pak a míšeňští zmateně prchli na Pražský hrad. Všichni pak na králův rozkaz volali: „Mír, mír, mír“. Jednotliví obyvatelé města hned otvírali dveře, které byly předtím zavřené, a radostně pozorovali veliké činy nového krále. Dřívější násilnosti zahnal šťastný nový mír. Téhož dne každý, kdo byl neprávem vyhnán, se vrátil k tomu, co bylo jeho, odložil strach, spal v bezpečí. Měšťané odložili zbraně a hned se svorně procházeli, vzdávající Pánu Bohu díky.

A dne 9. prosince o půlnoci Korutanec se svou ženou, paní Annou, a s celou svou čeledí tajně uprchl z Pražského hradu. Odešel tedy, když všichni spali, ve zmatku z království ten, jenž v něm přes tři roky panoval vládou dosti zmatenou a hanebnou (KRONIKY DOBY KARLA IV., 80).

Beneš Krabice z Weitmile, Kronika pražského kostela:

Zatím ti, kteří byli ve městě na straně nového knížete Jana, vymysleli radu prospěšnou a užitečnou úplně celému národu, jak by tajně vpustili dovnitř krále Jana s jeho vojskem a vyhnali vojsko Korutancovo. Ten totiž, jsa si vědom, že učinil mnoho zlého, nechal své vojsko v městě a uchýlil se do Hradu pražského, obávaje se, že by i jej postihlo to, co se potom stane podle spravedlivého soudu božího. **Dali tedy zprávu knížeti, jenž měl přijít, říkajíce: až v kteroukoli dobu**

³⁷ Zvon je svým původem železničním zvonem z Buštěhradské dráhy (B.E.B. = Buschtährader Eisenbahn), zřejmě signálním z parní lokomotivy. Ranní zvonění vedlo ke stížnostem obyvatel z okolních domů, takže od něho muselo být upuštěno.

denní zazní větší zvon u svaté Marie před Týnem, poprvé, podruhé a potřetí, přibližte se se svým vojskem k městu a bezpečně vstupte.³⁸ Příštího dne, což bylo 3. prosince, když nadešla devátá hodina, mnoho mužů, kteří byli přívrženci Janovými, se shluklo dohromady a mocně vstoupilo do kostela svaté Marie na řečeném místě; a zvoní větším zvonem poprvé, podruhé a potřetí. Tu nový kníže znenadání vyšel ze svého tábora a přišel se svým velkým a silným vojskem, pokoušeje se na různých místech vstoupit do města. Nemohl však vejít, protože vojsko a lidé Korutancovi se statečně bránili na hradbách a věžích. Mnozí z obou stran byli zastřeleni a zraněni, jak to vyžaduje zákon boje. Nakonec lidé pana Jana, biskupa pražského, přišli k bráně svatého Benedikta, kterou snadno dobili, a vešli dovnitř; následovalo je celé vojsko se zvoleným králem; na hlavách měli přílby s korunou a v rukou holé a tasené meče. Když pak ti, kteří byli straníky Korutancovými, viděli, co se stalo, zmizeli náhle jako stéblo před větrem a jako se roztéká vosk před ohněm; i opustili město a pospíchali na Hrad pražský, kde jak věděli, byl jejich pán (KRONIKY DOBY KARLA IV., 182–183).

Kronika zbraslavská Petra Žitavského:

Když tedy bylo zařízeno a provedeno mnoho tajných vyjednávání jak mezi těmi, kteří byli uvnitř, tak těmi, kteří byli mimo město, dal týž Bernger mohučskému arcibiskupovi znamení řka: „**Kdykoli se zítra zazvoní na větší zvon u blahoslavené Marie v Týně, hned se zdvihněte z tábora a spěšně se přibližte k městu, neboť vydá zítra Hospodin toto město do vašich rukou; jestliže pak zazní podruhé a potřetí zvuk zvonu, nikterak neotálejte, nýbrž běžte a město obsadte!**“... Asi totiž o deváté hodině dne 3. prosince³⁹ se v městě zároveň shromáždili a sešli někteří mužové, které k tomu zvláště vyvolil Bůh, aby učinili konec oněm utrpením, jež snášelo království a město, anebo aby ztratili život; ale bylo jich málo. **A kněz Bernger tajně vystoupil s některými na věž blahoslavené Panny a dal zazvonit zvonem jednou, dvakrát a potřetí.** Na ten zvuk se vojsko hnulo, sešikovalo se do boje a pospíšilo k městu, přirazilo pak k různým stranám města a pečlivě pátralo, kde by mohlo vhodněji vtrhnout do města. Zatím létají střely sem tam a některé poraní; někteří z vojska udeří na městskou bránu, sousedící s domem Mikuláše od Věže,⁴⁰ ale jsou odrazeni od těch, kteří byli nahoře.

Konečně, když tito útočili na město zvenčí, hle, přišlo uvnitř množství lidu, oděné válečnými zbraněmi; a motykami a sekerami rozbili bránu u svatého Františka,⁴¹ která se jim otevřela ne sama od sebe, nýbrž po veliké námaze. Tehdy vesele spolu vstupovalo do města unavené vojsko, jedni přelézali přes příkopy, druzí se drápali na hradbou rukama, protože byl tehdy převeliký nával těch, kdož vstupovali. Zvolal pak tehdy silným hlasem Heinman z Lichtenburka, řečený Krušina: „Zakazuji, aby nikdo nevstupoval do domu rychtáře Mikuláše Vacingera, neboť já sám vesele spotřebuji i s kořistí všechno, co je v něm nashromážděno.“

Vkročil tedy král Jan se zbraní do města Pražského a s ním celé vojsko bojovníků, všichni majíce přílby na plecích a v rukou svých blýskající meče vytasené z pochev. Korutanci pak a Míšňané a ti, kteří byli s nimi, ve zmatku uprchli ke špitálu na mostě a do hradu Pražského před tvář vznešeného krále Jana (ZBRASLAVSKÁ KRONIKA, 223–224).

38 V textu se chybně uvádí: „přibližte se se svým vojskem k mostu a bezpečně vstupte“. Tisková chyba byla opravena podle latinského textu v Emlerově vydání kroniky, kde je uvedeno: cum vestro exercitu civitati appropinquate et securi introite (FRB IV, 468).

39 Bylo to před 16. hodinou našeho času, chvíli před setměním. Ve zprávě o příchodu posla na Zbraslav se uvádí, že byl neprodleně poslán posel na Zbraslav a dorazil tam po západu slunce, kdy už většina cisterciáckých mnichů na Zbraslavě spala.

40 Menší branka na místě dnešní Prašné brány.

41 Na Františku poblíž Vltavy.

SOUHRNNÝ PŘEHLED NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH TÝNSKÝCH ZVONŮ

Rok	Název	Zvonař	Hmotnost	Poznámka
1508	neznámý	Ondřej Ptáček	asi 3200 kg	osud není znám
16. stol.	neznámý	mistr Stanislav	neznámá	osud není znám
1553	Maria	Tomáš Jaroš	6450 kg	v jižní věži
1585	Dominik	Brikcí z Cinperka	1620 kg	1819 roztaven požárem a znovovina použita roku 1826 pro zvon Vojtěch
1826	Rudolf	Karel Bellmann	2530 kg	zvon puknul a byl přelit roku 1886 na zvon Rudolf
1826	Vojtěch	Karel Bellmann	1290 kg	zvon puknul roku 1903 a téhož roku byl přelit na zvon Vojtěch
1886	Rudolf	Antonín Perner	2500 kg	rekvírován 1916
1903	Vojtěch	Arnošt Diepold	1200 kg	rekvírován 1916
1925	Václav	Rudolf Perner	2414 kg	rekvírován 1942
1925	Josef (sanktusový zvon)	Rudolf Perner	42 kg	rekvírován 1942
1931	Vojtěch	Rudolf Perner	1436 kg	rekvírován 1942
1989	Pieta – Anežka	Petr Rudolf Manoušek	956 kg	v severní věži
2001	Jan Nepomucký	rodina Dytrychova	311 kg	v severní věži
2001	Ludmila	rodina Dytrychova	408 kg	v severní věži
2001	sanktusový zvon	rodina Dytrychova	51 kg	v sanktusové věžičce
2007	Archanděl Michael	rodina Dytrychova	2500 kg	v severní věži

SOUHRNNÝ PŘEHLED SVATOHAVELSKÝCH ZVONŮ

Rok	Název	Zvonař	Hmotnost	Poznámka
1455	Maria	neznámý autor	asi 240 kg	v jižní věži
1500	sanktusový zvon	Bartoloměj	48 kg	rekvírován 1916
1506	Havel	Jan Cantarista	1460 kg	v severní věži
1506	umíráček	Jan Cantarista	50 kg	rekvírován 1942
1507	Eliáš	Bartoloměj	700 kg	přelit roku 1895
1665	sanktusový zvon	Mikuláš Löw	32 kg	rekvírován 1916
1895	Václav	Arnošt Diepold	756 kg	rekvírován 1916
1925	Srdce Páně	Arnošt Diepold	700 kg	rekvírován 1942
1925	sanktusový zvon	Arnošt Diepold	50 kg	rekvírován 1942
1. čtvrtina 20. století	sanktusový zvon	Bochumské slévárny, Německo	40 kg	v sanktusové věžičce

PRAMENY

FARNÍ KRONIKA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM — Farní kronika chrámu Matky Boží před Týnem. Uloženo: Farní úřad u kostela Matky Boží před Týnem, Praha.

FOTODOKUMENTACE ZVONŮ VOJTĚCH 1903 — Fotografická dokumentace zvonů Vojtěch ulitých 1826 a 1903. Uloženo: Archiv hl. města Prahy, sign. AMP II 1564–II 1567.

KOLAUDAČNÍ PROTOKOLY — Petr Rudolf Manoušek / Petr Janda: Kolaudační protokoly ke zvonům chrámu Matky Boží před Týnem z r. 1992, 2000, 2001, 2007. Uloženo: Farní archiv u kostela Matky Boží před Týnem, Praha.

OHĽAŠOVACÍ LIST MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM — Ohlašovací list o bronzových zvonech farního kostela Matky Boží před Týnem z roku 1942. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Ministerstvo hospodářství a práce (MHP) – dodatky, kart. č. 27.

OHĽAŠOVACÍ LIST SV. HAVEL — Ohlašovací list o bronzových zvonech filiálního kostela sv. Havla v Praze z roku 1942. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Ministerstvo hospodářství a práce (MHP) – dodatky, kart. č. 27.

PAMÁTNÍ KNIHA SV. HAVLA — Památní kniha farnosti sv. Havla v Praze od roku 1883. Fara: sv. Havel I., č. 1. Uloženo: Archiv Hlavního města Prahy, inv. č. 30.

REKVIZICE FARA MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM — Archivní záznamy o rekvizicích zvonů. Uloženo: Farní úřad Matky Boží před Týnem v Praze.

SEZNAM ZBYLÝCH ZVONŮ 1917 — Vikariátní seznam zbylých zvonů z 30. dubna 1917. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Zemský památkový úřad (ZPÚ), kart. 56, sig. 22.

- SOUPIS ZVONŮ 1915 — Soupis zvonů ve farnosti Matky Boží před Týnem z října 1915. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Zemský památkový úřad (ZPÚ), kart. 56 sig. 22.
- SOUPIS ZVONŮ SV. HAVEL — Soupis zvonů ve farnosti sv. Havla z roku 1915 a 1917. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Zemský památkový úřad (ZPÚ), kart. 56, sig. 22.
- STVRZENKA PRO KOSTEL MATKY BOŽÍ PŘED TÝNEM 1942 — Stvrzenka o rekvizicích zvonů farního kostela Matky Boží před Týnem z r. 1942. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Ministerstvo hospodářství a práce (MHP) – dodatky, kart. č. 27.
- STVRZENKA PRO KOSTEL SV. HAVLA — Stvrzenka o rekvizicích zvonů filiálního kostela sv. Havla v Praze z roku 1942. Uloženo: Národní archiv, Praha, fond Ministerstvo hospodářství a práce (MHP) – dodatky, kart. č. 27.

EDICE PRAMENŮ

- DAČICKÝ — Mikuláš DAČICKÝ z HESLOVA: Paměti Mikuláše Dačického z Heslova 1. Antonín Rezek (ed.), Praha 1878.
- FRB IV — Josef EMLER (ed.): Kronika Beneše z Weitmile. *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, Praha 1882–1884, 458–548.
- KRONIKY DOBY KARLA IV. — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kroniky doby Karla IV. Praha 1987.
- KRONYKA CZEŠKÁ — Jan Ferdinand z SZENFELDU (ed.): Kronyka Czeská. Václav Hájek z Libočan. Praha 1819.
- STAŘÍ LETOPISOVÉ ČEŠTÍ — J. H. POSPÍŠIL (ed.): Staří letopisové čeští od roku 1378 do roku 1527. Praha 1829.
- ZBRASLAVSKÁ KRONIKA — Zdeněk FIALA (ed): Zbraslavská kronika. Praha 1976.
- ZE STARÝCH LETOPISŮ — Jaroslav PORÁK (ed.): Ze starých letopisů českých. Praha 1980.

LITERATURA

- sine* 1886a — Fotografie zvonu Rudolf z roku 1886. *Zlatá Praha* 3, 1886, 680.
- sine* 1886b — Zpráva o svěcení zvonu Rudolf. *Čech* 14.–16. října 1886.
- sine* 1904 — Zpráva o vytažení zvonu Vojtěch František Josef. *Čech* 31. března 1904, 4.
- BRANIŠ 1892 — Josef BRANIŠ: Zvon. České Budějovice 1892.
- EKERT 1883 — František EKERT: Posvátná místa král. hlavního města Prahy I. Praha 1883.
- HAMMERSCHMID 1723 — Johann Florian HAMMERSCHMID: *Prodromus gloriae Pragenae*. Praha 1723.
- HAVRÁNEK 1947 — Edgar Theodor HAVRÁNEK: Prsty k obloze. Hradec Králové 1947.
- HÖSLER/CETKOVSKÝ/ČIŽINSKÁ/HÁJEK 2010 — Matthäus HÖSLER / Gorazd CETKOVSKÝ / Helena ČIŽINSKÁ / Josef HÁJEK: Dějiny karmelitánů v Praze. *Staletá Praha* 26, 2010/2, 2–108.
- HERAIN 1918 — Karel HERAIN: Mistr Bartoloměj Pražský. In: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917*. František Xaver Harlas / Ješek Hofman (eds.), Praha 1918, 15–20.
- CHYTL 1918a — Karel CHYTL: Mistr Tomáš Jaroš z Brna. In: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917*. František Xaver Harlas / Ješek Hofman (eds.), Praha 1918, 20–28.
- CHYTL 1918b — Karel Chytil: Brikcí z Cimperka. In: *Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1917*. František Xaver Harlas / Ješek Hofman (eds.), Praha 1918, 28–63.
- KATZ 1930 — Viktor KATZ: Medaile na pražských zvonech zvonaře Tomáše Jaroše. *Numismatický časopis československý* 6, 1930, 111–116.
- KYBALOVÁ 1959 — Ludmila KYBALOVÁ: *Pražské zvony*. Praha 1959.
- KYBALOVÁ/LUNGA/VÁCHA 2005 — Ludmila KYBALOVÁ / Radek LUNGA / Petr VÁCHA: *Pražské zvony*. Praha 2005.
- LOCH 2012 — Jan LOCH: Náhrobníky a epitafy v chrámu Matky Boží před Týnem v Praze 1-Staré Město. Praha 2012.
- LUNGA/VÁCHA 1997 — Radek LUNGA / Petr VÁCHA: Snahy o uchování původní podoby zvonů přeléváných pražskou hutí Diepoldů jako výraz zvonařské tradice. *Staletá Praha* 23, 1997, 39–58.
- LÜSSNER 1887 — Mořic LÜSSNER: O některých starších památkách farního kostela sv. Havla na St. Městě pražském. *Method* 13, 1887, 62–64.
- MÁDL 1895 — Karel Boromejský MÁDL: Velký zvon u sv. Víta v Praze. *Památky archeologické a místopisné* 16, 1895, 690–718.
- MAJER 2013 — Vladimír MAJER: Pernerovo zvonařství v Pasově letos skončí. *Československý deník* 23. února 2013.
- MANOUŠEK/MAŠKOVÁ MANOUŠKOVÁ/MANOUEK 1982 — Rudolf MANOUŠEK / Květa MAŠKOVÁ MANOUŠKOVÁ / Petr MANOUŠEK: *Restaurování zvonu Maria*. Strojopis restaurátorské zprávy, investor Výstavba účelových staveb Praha, Praha 1982. Uloženo: Farní úřad Matky Boží před Týnem v Praze.
- OUTRATA 1986 — Jan Jakub OUTRATA: *Kostel Panny Marie před Týnem v Praze – architektonický vývoj ve středověku a současná oprava*. *Staletá Praha* 16, 1986, 147–169.

- PROFOUS 1951 — Antonín PROFOUS: Místní jména v Čechách. Praha 1951.
- RUTH 1995 — František RUTH: Kronika královské Prahy a obcí sousedních I. Praha 1995.
- RYBIČKA 1885 — Antonín RYBIČKA: O českém zvonařství. Praha 1885.
- RYBIČKA 1887 — Antonín RYBIČKA: Dodatky ke studii kulturní. O českém zvonařství. Věstník Královské České společnosti nauk 1887, 176–182.
- SEDLÁČEK 1998 — Augustin SEDLÁČEK, Místopisný slovník historický Království českého. 2. vydání, Praha 1998.
- ŠORM 1925 — Antonín ŠORM: Z dějin týnských zvonů. K slavnosti svěcení zvonů „Svatý Václav“ a „Svatý Josef“ pro chrám Matky Boží před Týnem. Pražský Večerník 22.–25. září 1925.
- VÁCHA 2013 — Petr VÁCHA: Zvony a hodinové cimbály katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Hradec Králové 2013.
- WINTER 1909 — Zikmund WINTER: Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620). Praha 1909.
- WIRTH 1907 — Zdeněk WIRTH: Brykci z Cymperka a P. Flötner. Časopis společnosti přátel starožitností českých 15, 1907, 16–17.
- WIRTH 1925 — Zdeněk WIRTH (ed.): Dějepis výtvarných umění v Československu. Praha 1935.
- ZAP 1855 — Karel Vladislav ZAP: Týnský chrám, hlavní farní kostel Starého města Pražského. Památky archaeologické a místopisné 1, 1855, 9–21, 52–68, 101–111.

Děkuji PhDr. Heleně Čížinské, Mgr. Josefu Hájkovi, Ludmile Hudcové a Ing. Janu Lochovi za pomoc a cenné rady.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein in der Prager Altstadt stand mit Rücksicht zu ihrer historischen Bedeutung und dank den Kunstwerken, die hier manche bedeutende Künstler geschaffen haben, immer im Augenmerk der Historiker und Kunsthistoriker. Diese Tatsache führte dazu, dass bedeutende Fachleute die Geschichte der Kirche und ihre Einrichtung schon sehr gründlich bearbeiteten und veröffentlichten. Den Glocken dieser Kirche außer Ausnahmen um die Mitte des 19. Jahrhunderts und am Anfang des 21. Jahrhunderts widmete man eine verhältnismäßig geringe Aufmerksamkeit. Überwiegend wurden sie nur am Rande und fragmentarisch erwähnt, gründlicher erst bei Ludmila Kybalová in der Publikation *Pražské zvony* (Prager Glocken) aus dem J. 1959 und im gleichnamigen, 2005 erschienen Buch von Ludmila Kybalová, Radek Lunga, Petr Vácha. Mit Rücksicht zur breiteren Materie, den Glocken von allen Kirchen Prags, konnte man nicht alle einzelnen Glocken detailliert behandeln.

In der Teinkirche erhielt sich lediglich eine einzige historische Glocke, nämlich Maria aus dem Jahr 1553 von Tomáš Jaroš, die im südlichen Turm hängt. Zugleich ist sie die Größte mit der Masse von 6450 kg. Die weiteren Glocken sind neuzeitig, eine aus der Werkstatt Manoušek in Prag-Zbraslav und vier aus der Glockengießerei Dytrych in Brodek b. Přerov. Die Glocke von Manoušek, 1989 gegossen, mit Gewicht 956 kg, ist der Pietà – der hl. Agnes eingeweiht. Sie hängt in dem nördlichen Kirchenturm zusammen mit den drei Glocken aus der Gießerei Dytrych. Die erste unter ihnen ist dem hl. Johannes Nep. eingeweiht, wiegt 311 kg, die zweite der hl. Ludmila mit Gewicht von 408 kg; beide aus dem J. 2001. Die Glocke Erzengel Michael aus dem Jahr 2007 mit ihrer Masse von 2500 kg stellt bislang die größte Glocke für Prag binnen der letzten mehr als 70 Jahre dar. Die vierte, 2001 gegossene Glocke von Marie Dytrychová hängt im Dachreiter, ihre Masse beträgt 51 kg. Die weiteren nicht mehr erhaltenen gotischen, renaissancezeitigen und aus dem 19. und 20. Jahrhundert stammenden Glocken sind mit kurzen Übersichten ihrer Urheber, Beschaffung sowie ihrer traurigen Schicksale angeführt und beschrieben.

Ähnlich sind auch die Glocken der St. Galluskirche behandelt, aber nur kürzer, denn es ist viel weniger an erhaltenen Materialien vorhanden.

In den Türmen der St. Galluskirche befinden sich zwei historische Glocken. Im südlichen Turm die älteste Glocke in Prag – Maria, 1455 vom unbekanntem Glockengießer hergestellt, 240 kg wiegend. Im nördlichen Turm hängt die Glocke Gallus von Jan Cantarista aus dem J. 1506, mit der Masse 1460 kg. Im Dachreiter ist eine kleine Stahlgussglocke aus der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts, in Bochum in Deutschland gegossen. Zu den nicht erhaltenen Glocken seit dem Mittelalter bis in das 20. Jahrhundert sind den Möglichkeiten gemäß ihre Beschreibung mit Erwähnung von ihrem Gießer und Daten ihrer Requisition angeführt.

Die historischen Angaben außer Literatur und Archivquellen wurden auch von den noch lebenden Gedenkleuten, vor allem von dem langjährigen Pfarrer in der Teinkirche Mons. P. Jiří Reinsberg (1918–2004) geschöpft. Die letzten 25 Jahre der Geschichte der Glocken in beiden Kirchen beschreibt der Autor schon auch nach seinen eigenen Vermerken und Erlebnissen.

- Abb. 1.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553.
- Abb. 2.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553, Detail der Ausschmückung an der Flanke unter der Haube mit dem Motiv des Kindermords.
- Abb. 3.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Relief der Verkündigung.
- Abb. 4.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Relief der Allerheiligsten Dreifaltigkeit.

- Abb. 5.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Wappen von Vilém Trčka v. Leipa und auf Veliš.
- Abb. 6.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit dem Motiv der Hochzeit in Kana.
- Abb. 7.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Avers der Medaille Ferdinands I., 1545.
- Abb. 8.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Motiv des Abendmahls.
- Abb. 9.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Wappen von Jakub Granovský v. Granov.
- Abb. 10.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Wappen von Jakub Koczka v. Kotzenstein.
- Abb. 11.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Motiv des zwölfjährigen Christus im Tempel.
- Abb. 12.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Motiv des Jüngsten Gerichts.
- Abb. 13.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein, die Glocke Maria, Tomáš Jaroš, 1553. Medaille mit Bildnis von Jakub Granovský v. Granov mit der Jahreszahl 1545.
- Abb. 14.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Adalbert vor dem Umgießen, Seite mit deutscher Inschrift, Karl Bellmann, 1826 (Foto 1903 vor dem Umgießen).
- Abb. 15.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Adalbert vor dem Umgießen, Seite mit Heiligenreliefs, Karl Bellmann, 1826 (Foto 1903 vor dem Umgießen).
- Abb. 16.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Rudolf, Anton Perner, 1886 (Repro aus: sine 1886a, Archiv des Autors).
- Abb. 17.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Adalbert nach dem Umgießen, Arnošt Diepold, 1903.
- Abb. 18.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Adalbert nach dem Umgießen, Foto aus der anderen Seite, Arnošt Diepold, 1903.
- Abb. 19.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Pietà-Agnes, Petr Rudolf Manoušek, 1989.
- Abb. 20.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Pietà-Agnes, Petr Rudolf Manoušek, 1989, Detail der Pietà mit Kreuz.
- Abb. 21.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Pietà-Agnes, Petr Rudolf Manoušek, 1989, Detail der Ausschmückung an der Flanke unter der Haube.
- Abb. 22.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Johannes v. Nepomuk, Marie Dytrychová, 2001.
- Abb. 23.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Ludmila, Marie Dytrychová, 2001.
- Abb. 24.** Wappen von Mons. P. Jiří Reinsberg (Sammlung des Autors, Druck 1991).
- Abb. 25.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Erzengel Michael, Leticie Vránová-Dytrychová, 2007.
- Abb. 26.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Erzengel Michael, Leticie Vránová-Dytrychová, 2007, Detail vom Erzengel Michael.
- Abb. 27.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Erzengel Michael, Leticie Vránová-Dytrychová, 2007, Detail der Auferstehung Christi.
- Abb. 28.** Prag 1-Altstadt, Kirche der Mutter Gottes vor dem Tein. Die Glocke Erzengel Michael, Leticie Vránová-Dytrychová, 2007, Detail vom Wappen des Kollegiatkapitels Stará Boleslav (Altbunzlau, Mittelböhmen).
- Abb. 29.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Die Glocke Maria, anonymes Glockengießer, 1455.
- Abb. 30.** Prag 1-Altstadt, St. Galluskirche. Die Glocke Gallus, Jan Cantarista, 1506.

Übersetzung Jindřich Noll

Jiří MAZAL
Římskokatolický farní úřad u kostela Matky Boží před Týnem
Praha 1-Staré Město.cz
mazalj@chello.cz